

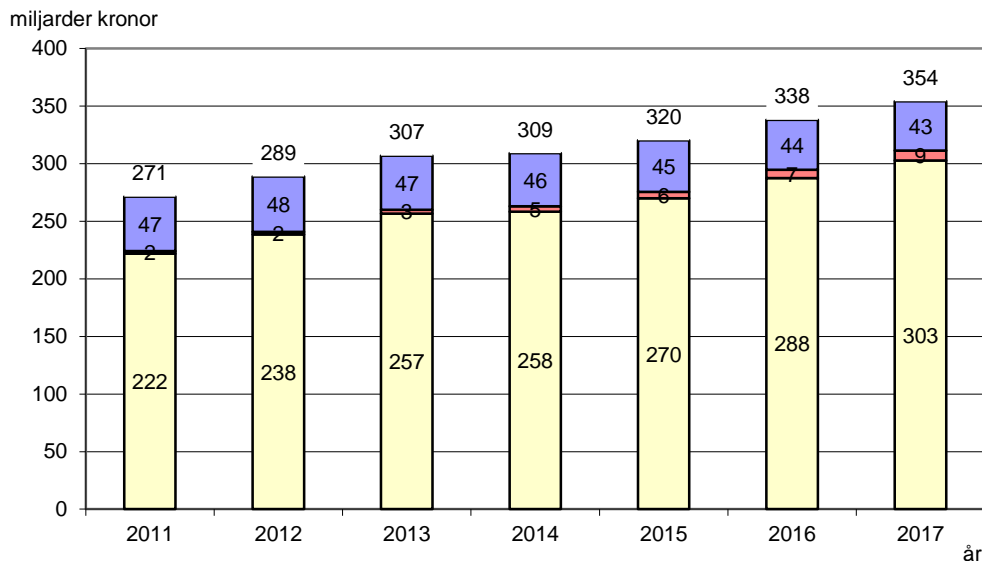
**Anslagsbelastning och prognos för anslag inom
Pensionsmyndighetens ansvarsområde
budgetåren 2013–2017**

Innehåll

Sammanfattning och inledning	3
Prognoser för inkomstindex och balanstal.....	8
Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.....	
1:1 Garantipension till ålderspension	15
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	17
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	19
1:4 Äldreförsörjningsstöd	21
2:1 Pensionsmyndigheten	24
Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	28
1:7 Pensionsrätt för barnår.....	30
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.....	32
Medelpensioneringsålder och utträdesålder.....	37
Bilaga 1	Sammanfattande tabell över anslagsuppföljningen
Bilaga 2	Utgifter inom Pensionsmyndighetens ansvarsområde
Bilaga 3	Månadsfördelade prognoser för 2013

Sammanfattning

Pensionsmyndigheten har i uppdrag att redovisa utgiftsprognoser för förmåner inom dess ansvarsområde. I diagrammet nedan redovisas utgiftsutvecklingen från 2011-2017.

De totala utgifterna förväntas öka under prognosperioden, från 271 miljarder kronor år 2011 till 354 miljarder kronor år 2017. Utgifterna ökar som en följd av fler ålderspensionärer och att pensionerna ökar nominellt. Antalet ålderspensionärer beräknas öka från 1,9 miljoner år 2011 till 2,2 miljoner år 2017.

Antalet 61-åringar som tog tidigt uttag minskade något mellan 2009 och 2011 men ökade 2012. Andelen ser ut att minska något år 2013.

I ett särskilt avsnitt redovisas beräkningar över medelpensioneringsålder och utträdesålder från arbetslivet. Utträdesåldern från arbetslivet år 2012 beräknas till 63,4, en ökning med 0,2 år från år 2011. Utträdesåldern 2012 är den högsta som uppmätts sedan början av 1980-talet. Bland annat inverkar det nya pensionssystemet där pensionsrätter tjänas in efter 65 år samt att skatten är lägre på arbetsinkomster efter 65 år. Medelpensioneringsåldern, den genomsnittliga åldern då den allmänna pensionen tas ut, är relativt oförändrad jämfört med 2011, 64,6 år.

Från de antaganden som gjorts avseende balansindex beräknas följande förändringar för inkomstpensionerna (och tillägspensionerna efter 65 år):

Förändring av inkomstpensioner, procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Februari-prognos	+3,5	+4,1	-2,2	+1,4	+2,8	+2,4
Maj-prognos	+3,5	+4,1	-2,4	+1,7	+4,2	+3,1

Frånsett år 2014 prognostiseras inkomstpensionen att öka nominellt för varje år under prognosperioden. Huvudorsaken till att indexeringen blir lägre 2014 jämfört med föregående anslagsuppföljning är att prognosen för inkomstindex och därmed även balansindex har sänkts. För år 2016 och 2017 har prognosen för balanstalet höjts ganska kraftigt, se avsnittet Prognoser för inkomstindex och balanstal. Trots att prognosen för inkomstindex har sänkts för dessa år, har prognosen för balansindex höjts.

Andelen 65–66-åringar med bostadstillägg eller garantipension har minskat under senare år. Det är en allt större andel som har ett yrkesliv med pensionsgrundande inkomst bakom sig. Därför är det en lägre andel av de nya pensionärerna som får bostadstillägg eller garantipension. Långsiktigt minskar därför antalet ålderspensionärer som får bostadstillägg eller garantipension. Sänkningen av inkomstpensionen 2010 och 2011 medförde dock kortsiktigt att antalet med bostadstillägg eller garantipension ökade något.

De viktigaste prognosförändringarna

Utgiftsprognosen för *ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget* har höjts för 2016 och 2017 vilket beror på en förändrad prognos för balansindex. För åren dessförinnan har utgiftsprognosen sänkts något.

Utgiftsprognosen för *garantipension till ålderspension* är sänkt för alla prognosår. Prognosen för antalet garantipensioner har sänkts. Dessutom bidrar höjningen av balansindex 2016 och 2017 till sänkningen av prognosen för garantipension.

För både *bostadstillägg* och *äldreförsörjningsstöd* har prognosen för antalet förmånstagare höjts något.

För övriga förmåner kan prognosändringarna betraktas som marginella om man bortser från förändringar som beror på ändrade prognoser för inkomstindex, balansindex och prisbasbelopp.

Förvaltningskostnader

Prognosen för de förvaltningskostnader som belastar anslaget 2013 är oförändrad jämfört med den senaste prognosen som lämnades i budgetunderlaget.

Pensionsmyndighetens totala förvaltningskostnad beräknas till ca 1 296 miljoner kronor 2013 och till 1 496 miljoner kronor 2017 med prisuppräknning inkluderad. I 2013-års priser ligger förvaltningskostnaderna, såväl anslags- som totalnivån, relativt fast över tiden.

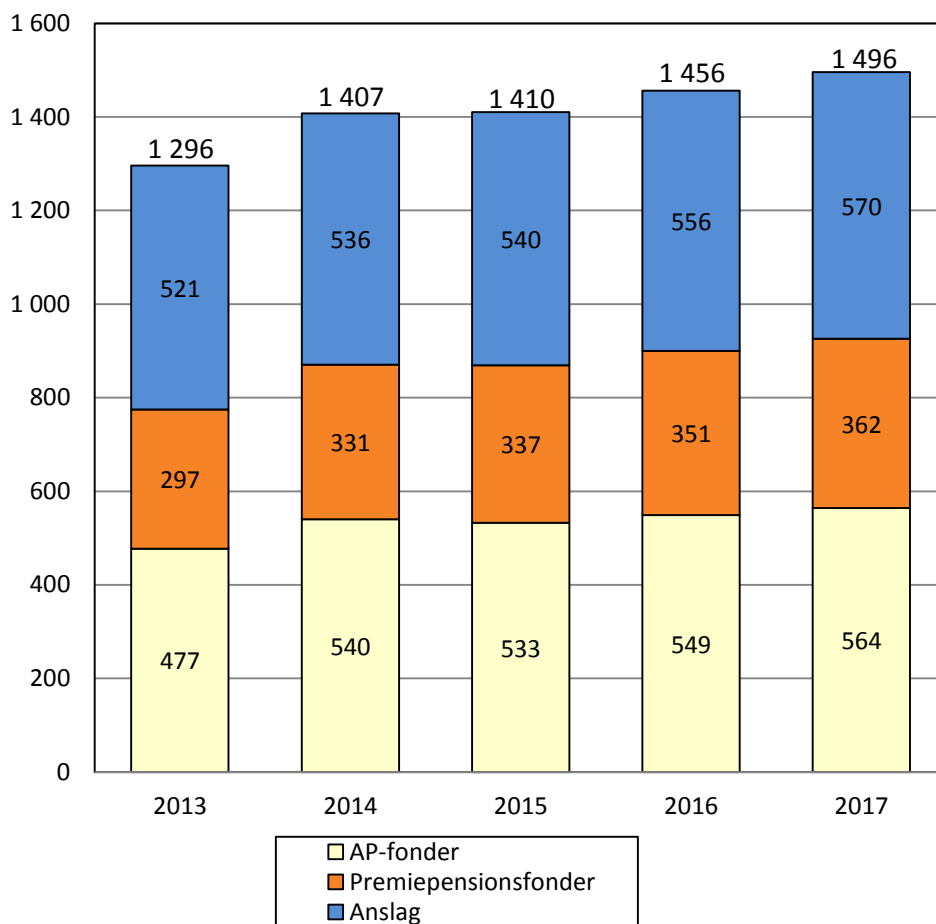
Prognosberäkningarna innefattar den samlade strategin för pensionsprognoser till alla som beskrevs i budgetunderlaget.

Trenden vad gäller kostnadsfördelningen har sedan myndighetsstarten pekat mot att AP-fondernas andel av finansieringen minskar på bekostnad av premiepensionssystemet. En anledning till detta är att avskrivningarna hos Försäkringskassan av de IT-stöd som togs fram i samband med pensionsreformen, som till övervägande del finansieras via AP-fonderna, blir i stort sett slutavskrivna under 2015 samtidigt som våra egenutvecklade IT-stöd, inklusive driften av dessa, belastar samtliga finansieringskällor med en mer jämn fördelning. Att inte anslagsfinansieringen påverkas på samma sätt som finansieringen via premiepensionssystemet beror på att premiepensionssystemet hela tiden växer i omfattning vad gäller antal sparare, förvaltad kapital, antal pensionärer och belopp som betalas ut. För inkomst- och tilläggspension (AP-fonderna) är volymerna relativt oförändrade medan garantipensionen (anslag) visar på minskade volymer framöver. Att anslagsfinansieringens andel tar ett kliv nedåt 2014 följer av att satsningen på den

samlade strategin för pensionsprognos till alla endast till mycket liten andel finansieras via anslagsmedel.

Diagrammet som följer visar förvaltningskostnaderna i löpande priser åren 2013-2017.

Miljoner kronor

Inledning

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2013 ska Pensionsmyndigheten senast den 2 maj 2013 redovisa utgiftsprognoser för 2013 – 2017. Utgiftsprognoserna ska redovisas i Hermes. Prognoserna ska lämnas i löpande priser. Prognoserna ska kommenteras både i förhållande till föregående prognostillfälle och i förhållande till statsbudgeten. De antaganden som ligger till grund för prognoserna ska redovisas.

Denna rapport är svar på regeringsuppdraget och redovisas genom inrapportering i Hermes.

Uppdrag

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2013 ska följande redovisas:

- belastning på samtliga anslag och anslagsposter redovisat totalt samt fördelat per månad
- prognoser för 2013 för samtliga anslag och anslagsposter samt för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, redovisat totalt samt fördelat per månad
- beräkningar av samtliga anslagsnivåer och anslagsposter samt utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2014 – 2017
- prognoser för balanstalet för 2014 – 2017
- prognoser för inkomstindex för 2014 – 2017
- förklaring till och analys av utfall i samband med förändringar i prognoser,
- beskrivningar av eventuella förändringar av prognosmodeller,
- genomsnittsålder för uttag av pension,
- prognosen för ackumulerad skuld till Riksgäldskontoret avseende räntekontokredit enligt 7 kap 4 § budgetlagen (2011:203) och hur skulden belastar anslag, respektive AP-fonderna och premiepensionssystemet samt
- användningen av den särskilda krediten enligt 7 kap 6 § budgetlagen (2011:203).

I denna rapport redovisas prognoser för åren 2013 – 2017 för anslag inom Pensionsmyndighetens ansvarsområde inom utgiftsområdena 11 och 12 samt för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I respektive avsnitt redovisas även en jämförelse med närmast föregående prognos.

En sammanfattande tabell för 2013 över anslagsuppföljningen inkluderande jämförelse med statens budget redovisas i bilaga 1. Utvecklingen av antal förmånstagare och av olika medelbelopp m.m. redovisas i bilaga 2. Månadsfördelade prognoser för år 2013 redovisas i bilaga 3.

Prognoserna för inkomstindex och balanstal redovisas i ett eget avsnitt.

Redovisningen av ackumulerad skuld till Riksgäldskontoret avseende räntekontokredit samt användningen av den särskilda krediten redovisas i avsnitt 11.2:1 Pensionsmyndigheten.

Genomsnittsålder för uttag av pension redovisas i avsnittet ”Medelpensioneringsålder och utträdesålder”.

Prognosunderlag

Pensionsmyndigheten strävar efter att använda det mest aktuella dataunderlaget med godtagbar kvalitet som finns tillgängligt. Eftersom en viss eftersläpning finns i statistiken innebär det för denna rapport att material för mars i största möjliga utsträckning har använts. Det ekonomiska månadsutfallet till och med minst mars 2013 har beaktats för samtliga anslag.

Vid prognoserna tas hänsyn till föreslagna regeländringar i lagda propositioner med lagförslag. Däremot tas oftast inte hänsyn till av regeringen aviserade regeländringar för vilka lagförslag saknas eftersom detaljerat underlag för beräkningar inte finns. Vi har till exempel inte beaktat något av de förslag som Pensionsåldersutredningen nyligen har lämnat till regeringen.

Till beräkningarna har SCB:s befolkningsprognos från 17 april 2013 använts.

Från Konjunkturinstitutet har hämtats in uppgifter med prognoser för löneutveckling och prisbasbelopp med mera. Dessa antaganden har legat till grund för eller fungerat som antaganden vid prognosberäkningarna. Den antagandebild som använts redovisas i bilaga 2.

Kontaktpersoner

Anslag	Kontaktperson
Prognoser för inkomstindex och balanstal	Stefan Granbom, Hans Karlsson
11.1:1 Garantipension till ålderspension	Stefan Granbom
11.1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	Hans Karlsson
11.1:3 Bostadstillägg till pensionärer	Stefan Granbom
11.1:4 Äldreförsörjningsstöd	Stefan Granbom
11.2:1 Pensionsmyndigheten	Johan Söderberg
12.1:5 Barnpensioner och efterlevandestöd till barn	Hans Karlsson
12.1:7 Pensionsrätt för barnår	Nils Holmgren
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	Hans Karlsson
Medelpensioneringsålder och utträdesålder	Hans Olsson, Hans Karlsson och Alexander Carneck

Samtliga kan nås på telefon 0771-771 771

Prognoser för inkomstindex och balanstal

Enligt regleringsbrevet avseende Pensionsmyndigheten ska prognoser lämnas för balanstalet och inkomstindex för 2014 – 2017.

Inkomstindex för ett år baseras på de senaste tre årens genomsnittliga realinkomstutveckling samt förändringen av konsumentprisindex mellan juni året innan och juni två år innan. Pensionsgrundande inkomster (PGI) som överstiger 0,423 prisbasbelopp ingår för individer som är mellan 16-64 års ålder.

Inkomstindex för åren 2014-2017 är beräknat utifrån Konjunkturinstitutets prognoser för konsumentprisindex och summa PGI. Pensionsmyndigheten har för dessa år gjort en prognos för antal med PGI och därefter färdigställt prognosen för inkomstindex åren 2014-2017. Den antagandebild som använts till prognoserna finns i bilaga 2.

Inkomstindex år 2012 var 149,32 och år 2013 är inkomstindex 154,84, en ökning med 3,7 procent. Pensionsmyndighetens prognos för inkomstindex redovisas nedan.

Prognos PGI

	Utfall				Prognos				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Summa PGI (miljarder kronor)	1302	1305	1346	1399	1446	1487	1531	1587	1650
Procentuell utveckling	4,3	0,3	3,1	3,9	3,4	2,8	2,9	3,7	3,9
Antal med PGI (tusental)	5081	4992	5024	5078	5068	5078	5098	5131	5168
Förändring (tusental)	+6	-89	+32	+54	-10	+10	+20	+33	+37
Snittinkomst (tusental kronor)	256	261	268	275	285	293	300	309	319
Procentuell utveckling	4,1	2,1	2,5	2,8	3,6	2,6	2,5	3,0	3,2

Utvecklingen av antalet personer i åldern 16-24 som arbetar och som når över inkomsten på 0,423 prisbasbelopp per år har relativt stor betydelse för antalet med pensionsgrundande inkomst eftersom antalet med pensionsgrundande inkomst för dem som är äldre inte förändras så mycket år från år. Under lågkonjunkturen 2009 sjönk antalet med pensionsgrundande inkomst mellan 16-24 år relativt kraftigt. En viss återgång skedde under 2010 och 2011. År 2011 skedde den största antalsökningen i åldersgruppen 16-24 år. Antalet i den gruppen ökade med 38 000 (70 procent av antalsökningen). Individer i denna åldersgrupp har i regel låga inkomster.

Antalet med PGI beräknas vara relativt oförändrat fram till 2013 för att sedan öka för åren 2014-2016. Konjunkturinstitutet prognostiserar att antalet sysselsatta ökar relativt

svagt för åren 2013-2014 för att därefter beräknas öka kraftigare. Antalet med PGI är dock relativt svårt att prognostisera eftersom det är många personer som har inkomster omkring golvet på 0,423 prisbasbelopp. Antalet i befolkningen i åldersgruppen 25-64 beräknas öka relativt kraftigt under åren 2013-2017 och det beräknas påverka antalet med PGI under prognosperioden.

Summa PGI styrs främst av lönesummeutvecklingen men till viss del även av prisbasbeloppets utveckling eftersom prisbasbeloppet påverkar många socialförsäkringar m.m.

Jämfört med prognosen i budgetunderlaget har Konjunkturinstitutet justerat ned prognosen för summa PGI. Detta trots att prognosen för lönesummans utveckling är höjd. Utvecklingstakten för summa PGI har tidigare beräknats för högt. Det medför att genomsnittsinkomsten blir lägre jämfört med tidigare prognos. Även konsumentprisindex har justerats ned något för 2013. Jämfört med föregående prognos har därmed inkomstindex sänkts för åren 2014-2017.

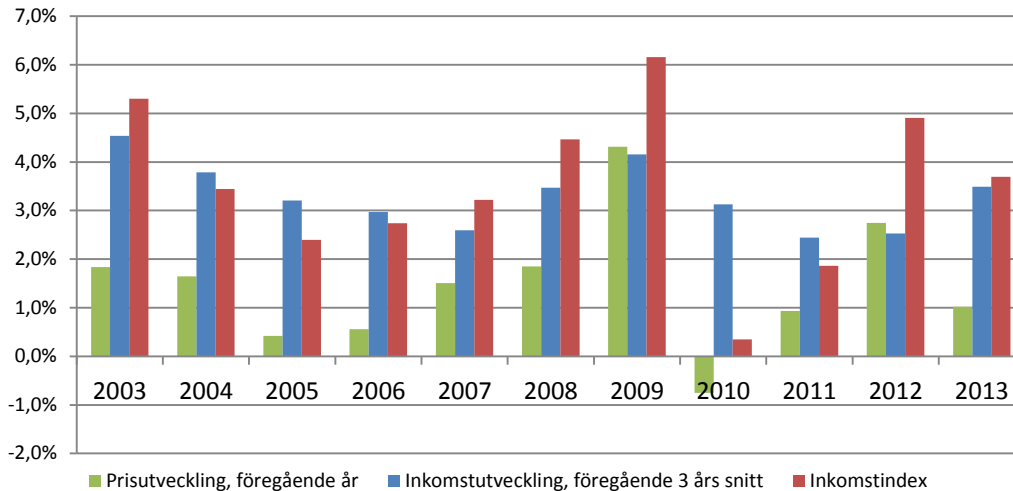
Det är en relativt hög negativ korrigeringsfaktor som påverkar inkomstindex för 2014. Det beror på att utfallet för summa PGI för 2011 och därmed genomsnittsinkomsten blev lägre jämfört med tidigare prognos.

Prognos inkomstindex och dess delar

	Fastställda inkomstindex						Prognos			
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Real inkomst- utveckling, tre års snitt	2,1	1,6	1,3	1,0	1,5	1,9	1,7	2,2	1,7	1,1
Prisförändring, juni t-1 – juni t-2	1,9	4,3	-0,8	0,9	2,7	1,0	0,1	1,0	1,9	2,4
Korrigerig av tidigare prognoser	0,4	0,2	-0,2	-0,0	0,5	0,7	-1,0			
Förändring av inkomstindex	4,5	6,2	0,3	1,9	4,9	3,7	0,8	3,3	3,6	3,6
Inkomstindex, ny prognos	131,18	139,26	139,74	142,34	149,32	154,84	156,02	161,10	166,98	172,93
Inkomstindex, föregående prognos							156,43	161,73	167,73	174,12

Utvecklingen av inkomstindex för ett enskilt år påverkas dels av inkomstutvecklingen men även av prisutvecklingen. Inkomstindex har därför en annan utvecklingstakt jämfört med inkomstutvecklingen. För ett enskilt år har prisutvecklingen relativt stor betydelse jämfört med inkomstutvecklingen (se diagram nedan).

Inkomst- och prisutveckling i förhållande till utvecklingen av inkomstindex

Beräkningen av *balanstalet* baseras på samma antaganden som utgiftsprognoserna. Balanstalet består av tre komponenter, avgiftstillgång, AP-fonderna (treårigt medelvärde) samt pensionsskuld.

Ett antagande har gjorts för utvecklingen av aktiekurserna i Sverige och övriga länder som AP-fonden har medel placerade i, främst USA och EU-länder. Det är nödvändigt att göra ett sådant antagande för att kunna beräkna AP-fondens ställning och därmed balanstalet. Vid beräkningen antas att aktier ger en överavkastning i förhållande till korta räntor på 3,5 procent, inklusive utdelningar. Efter avdrag för utdelningar innebär det att aktiekurserna under ett år beräknas att stiga med knappt en procent mer än vad som motsvarar korta räntor.

Antagandet för aktiekurserna utveckling är behäftat med mycket stor osäkerhet och bör inte betraktas som en ”prognos”. Även två alternativa antaganden har gjorts för kursutvecklingen för att illustrera hur detta antagande påverkar balanstalsprognosen.

Tabellen nedan redovisar de antaganden som gjorts för kursutvecklingen 2013 – 2015, balanstalet för 2013 och 2014 och en prognos för balanstalet för 2015 – 2017. Något antagande om kursutvecklingen 2016 och 2017 behöver inte göras eftersom balanstalet för år 2017 baseras på utfallet för år 2015. I tabellen redovisas också balansindex för 2013 samt en prognos för balansindex för 2014 – 2017.

För år 2013 antas aktiekurserna öka med 8 procent och för 2014 – 2015 antas aktiekurserna öka med 2 procent per år. I dessa procentsiffror är aktieutdelningar exkluderade.

Det alternativ som benämns huvudalternativ har legat till grund för beräkningen av balansindex och därmed också utgiftsprognoserna för inkomstgrundad ålderspension, garantipension, änkepension och BTP.

De övriga två alternativen ska ses som en känslighetsanalys om hur balanstalet påverkas av antagandet om aktiekursernas utveckling. I det optimistiska alternativet

har antagandet höjts med tio procentenheter för varje år jämfört med huvudalternativet och i det pessimistiska alternativet har det sänkts lika mycket.

	2013	2014	2015	2016	2017
Aktiekursernas utveckling, %					
Huvudalternativ	+8,0	+2,0	+2,0		
Optimistiskt alternativ	+18,0	+12,0	+12,0		
Pessimistiskt alternativ	-2,0	-8,0	-8,0		
Balanstalet, utfall och prognos					
Huvudalternativ	1,0198	0,9837	1,0004	1,0211	1,0116
Optimistiskt alternativ	1,0198	0,9837	1,0025	1,0263	1,0193
Pessimistiskt alternativ	1,0198	0,9837	0,9981	1,0158	1,0044
Balansindex, huvudalternativ	148,53	147,22	152,07	160,95	168,62

Balanstalet för år 2014 blir 0,9837. För 2015 beräknas balanstalet bli högre än 1,0 i två av beräkningsalternativen och för 2016 och 2017 i alla tre beräkningsalternativen.

Att balanstalet blir lägre än 1,0 år 2014 innebär att pensionerna detta år blir uppräknade med mindre än vad som motsvarar den vanliga följsamhetsindexeringen, dvs. förändringen av inkomstindex med avdrag för 1,6 procentenheter. De år då balanstalet blir högre än 1,0 räknas pensionerna upp med mer än vad som motsvarar den vanliga följsamhetsindexeringen.

Jämfört med budgetunderlaget har prognosen för balanstalen för 2015 – 2017 höjts. Det beror till stor del på att prognosen för avgiftstillgången har höjts för dessa år. Även prognosen för AP-fonderna har höjts medan prognosen för pensionsskulden har sänkts för 2015 och 2016. Detta bidrar också till höjningen av balanstalsprognosen.

Det finns främst två orsaker till att prognosen för avgiftstillgången har höjts. Den ena orsaken är att antagandet om lönesummans ökning har höjts, framför allt för 2013, jämfört med de antaganden som användes i budgetunderlaget. Den andra orsaken är den avstämning för ålderspensionsavgiften för 2011 som gjordes i mars 2013. Enligt avstämningen låg en lägre andel av avgifterna över avgiftstaket än vad som antagits i tidigare beräkningar. Som en följd av avstämningen har prognosen för AP-fondernas avgiftsinkomster höjts för 2013. Dessutom har prognosen för den andel av ålderspensionsavgifterna som förs till AP-fonderna höjts för kommande år. Därmed har även prognosen för avgiftstillgången höjts.

Prognosen för AP-fondernas fondkapital har höjts eftersom prognosen för avgiftsinkomsterna har höjts. Dessutom har antagandet för aktiekursernas ökning höjts för 2013.

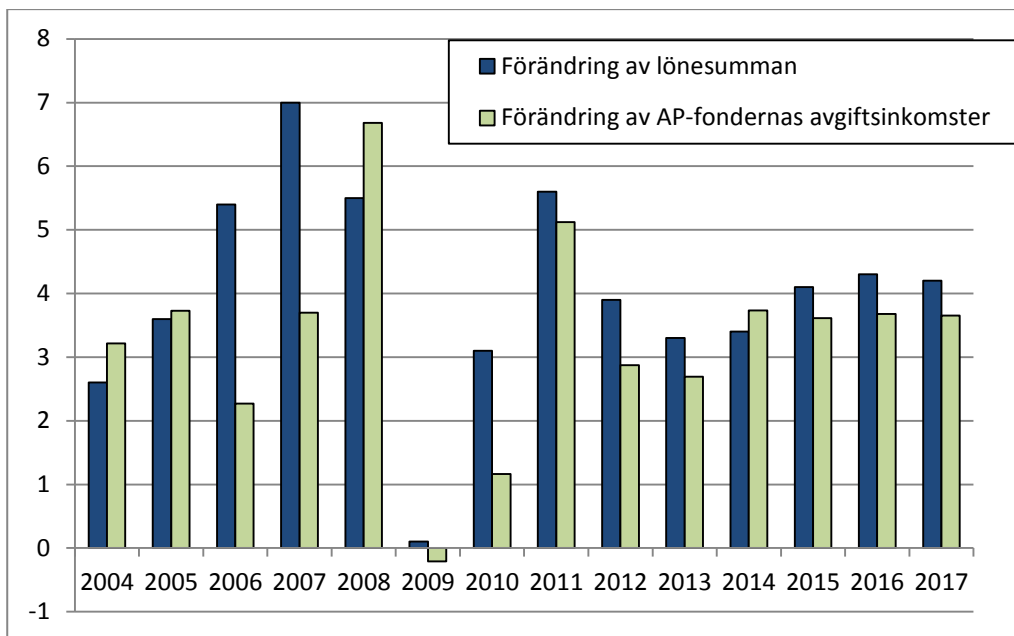
Prognosen för pensionsskulden har sänkts för alla år utom 2017. Detta beror främst på att prognosen för inkomstindex har sänkts. Även för 2017 har prognosen för inkomstindex sänkts men de högre balanstalen åren innan medför ändå en högre pensionsskuld jämfört med föregående prognos.

2013-05-02

Jämfört med budgetunderlaget beräknas balansindex och därmed även inkomstpensionerna bli lägre 2014 och 2015 men högre för åren därefter. Minskningen 2014 och 2015 beror på att prognosen för inkomstindex har sänkts för dessa år. Højningen för åren därefter beror på de höjda balanstalen.

Tillgångarna består till största delen av avgiftstillgången. Avgiftstillgångens utveckling styrs av AP-fondernas avgiftsinkomster, omsättningstiden och vissa utjämningsregler. Omsättningstiden beräknas minska med några promille per år. AP-fondernas avgiftsinkomster består av en arbetsgivaravgift och egenavgift samt en allmän pensionsavgift och en statlig ålderspensionsavgift. Arbetsgivaravgiften och den allmänna pensionsavgiften påverkas av lönesummans utveckling. Egenavgiften kan ha en lite annan utveckling. Denna avgift utgör dock bara en eller ett par procent av AP-fondernas avgiftsinkomster. Den statliga ålderspensionsavgiften utgör knappt tio procent av AP-fondernas avgiftsinkomster. Denna avgift har minskat vissa år och ökat i mycket måttlig takt de flesta övriga åren. Detta beror bland annat på minskade utgifter inom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Dessutom är de flesta ersättningarna som ligger till grund för denna avgift prisindexerade och inte löneindexerade. För kommande år beräknas den statliga ålderspensionsavgiften vara i stort sett oförändrad. Därmed beräknas AP-fondernas avgiftsinkomster sammantaget öka i långsammare takt än lönesumman för nästan alla prognosår. Detta har också gällt för flertalet tidigare år vilket framgår av nedanstående diagram som visar utvecklingen från och med 2004.

Förändring av lönesumman respektive AP-fondernas avgiftsinkomster jämfört med året innan, procent

Tabellen som följer visar de komponenter som ingår i balanstalet och en jämförelse med föregående prognos.

		Avgifts- tillgång	AP- fonderna¹	Summa tillgångar		Pensionsskuld	Balanstal
2014	<i>Prel. utfall</i>	6 914 567	908 488	7 823 055		7 952 316	0,9837
2015	<i>Ny prognos</i>	7 134 044	940 251	8 074 295		8 071 166	1,0004
	<i>Föregående prognos</i>	7 127 128	938 816	8 065 944		8 092 141	0,9968
2016	<i>Ny prognos</i>	7 397 975	981 487	8 379 462		8 206 604	1,0211
	<i>Föregående prognos</i>	7 306 232	977 036	8 283 268		8 226 678	1,0069
2017	<i>Ny prognos</i>	7 703 093	996 387	8 699 480		8 599 527	1,0116
	<i>Föregående prognos</i>	7 578 916	987 525	8 566 441		8 544 609	1,0026

¹medelvärde för tre år

Följsamhetsindexering m.m.

Alla inkomstpensioner samt tilläggspensioner efter 65 års ålder är följsamhets-indexerade. Detta innebär att pensionerna räknas om vid varje årsskifte med förändringen av inkomstindex efter ett avdrag på 1,6 procentenheter. Om balanseringen är aktiverad används ett så kallat balansindex i stället för inkomstindex.

År 2012 räknades tilläggspensioner över 65 år samt inkomstpensioner upp med 3,5 procent och i år har de blivit uppräknade med 4,1 procent. För år 2014 beräknas pensionerna bli nedräknade igen men för åren 2015 – 2017 beräknas de bli uppräknade nominellt. Genom att räkna bort effekten av förändringen av prisbasbeloppet kan "real" förändring av inkomstpensionerna beräknas. Inkomstpensionerna beräknas minska "real" 2014 men öka 2013 och 2015 – 2017.

Tabellen nedan visar effekten av följsamhetsindexeringen 2013 – 2017 enligt huvudalternativet ovan. Förändringen för inkomstpension gäller också tilläggspension över 65 år.

	2013	2014	2015	2016	2017
Förändring av inkomstindex, %	+3,7	+0,8	+3,3	+3,6	+3,6
Balanseringseffekt	+2,0	-1,6	+0,0	+2,1	+1,2
Förändring av balansindex, %	+5,8	-0,9	+3,3	+5,8	+4,8
Nominell förändring av inkomstpensionerna, %	+4,1	-2,4	+1,7	+4,2	+3,1
"Real" förändring av inkomstpensionerna, %	+2,9	-2,4	+0,5	+2,1	+0,7

Balansindex är lägre än inkomstindex på grund av de negativa balanseringarna 2010 – 2011. Enligt beräkningarna kommer inte indexeringen att återställas under prognosperioden fram till 2017. Balanseringsreglerna har dock bidragit med ett positivt tillskott till indexeringen åren 2012 och 2013. Åren 2014 beräknas att balanseringseffekten blir negativ, år 2015 ganska nära noll men åren 2016 och 2017 beräknas balanseringseffekten bli positiv igen.

2013-05-02

Sänkningen av den inkomstgrundade pensionen 2010 – 2011 höjde garantipensionen för dem som hade både inkomstgrundad pension och garantipension. När inkomstpensionen sänks tillkommer det även en del nya ”garantipensionärer” som hamnar under brytpunkten för garantipension. De får dock låga belopp i garantipension. Balanseringen har därför en höjande effekt på utgifterna för garantipension och även BTP. Vissa änkepensioner påverkas också av balanseringen.

Prisbasbeloppet beräknas öka de flesta åren under perioden 2013 – 2017. Det har en höjande effekt på utgiftsnivån för garantipension till ålderspension, garantipensioner till efterlevandepension, äldreförsörjningsstöd, efterlevandestöd samt tilläggspension före 65 års ålder. Inkomstindex ökar också under denna period. Det påverkar inkomstgrundade efterlevandepensioner inklusive barnpensioner. Höjningen av inkomstindex höjer också pensionsrätten för barnår.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

1:1 Garantipension till ålderspension

Prognos anslag. Beloppen anges i 1000-tal kronor

2013	2014	2015	2016	2017
16 739 000	16 373 400	15 844 900	15 090 600	14 468 300

Analys

Antalet ålderspensioner beräknas öka under åren 2013–2017 eftersom stora födelseårgångar då fyller 65 år. Nya ålderspensionärer har inkomstgrundad pension i betydligt större utsträckning än äldre ålderspensionärer. De nya ålderspensionärerna har också högre genomsnittlig inkomstgrundad pension än vad befintliga pensionärer har. Det är en allt större andel som har ett yrkesliv med pensionsgrundande inkomst bakom sig. Därför är det en lägre andel av de nya pensionärerna som får garantipension. Detta medför att antalet garantipensioner som tillkommer under ett år är färre än antalet som upphör genom dödsfall. Antalet garantipensioner minskar därmed på lång sikt.

Balanseringen inom inkomstpensionssystemet har en höjande effekt på utgifterna för garantipension, se tidigare avsnitt om prognoser för inkomstindex och balanstal. Prisbasbeloppet beräknas öka under åren 2013-2017. Det har en höjande effekt på utgiftsnivån.

Ungefär 762 000 ålderspensionärer beräknas ha garantipension vid mitten av år 2013. År 2012 var det 805 000 ålderspensionärer med garantipension. Antalet ålderspensionärer med garantipension beräknas att öka fram till 2015 för att sedan minska. Den relativt kraftiga minskningen av antalet mellan 2012 och 2013 beror på att inkomstpensionen har räknats upp med 4,1 procent år 2013 medan prisbasbeloppet har ökat med 1,1 procent. Många personer blir av med sin garantipension när inkomstpensionen ökar.

Genomsnittligt garantipensionsbelopp sjunker ganska kraftigt. Det beror på att nytillkommande pensionärer har lägre garantipension än vad de som avlider har.

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	17 021 000	16 472 500	15 991 900	15 441 600	15 063 300
Överföring till/från andra anslag					
Ändrade makroekonomiska antaganden		-26 100	-63 000	-241 000	-463 000
Volym- och strukturförändringar	-282 000	-73 000	-84 000	-110 000	-132 000
Ny regel					
Övrigt					
Ny prognos	16 739 000	16 373 400	15 844 900	15 090 600	14 468 300
Differens i 1000-tal kronor	-282 000	-99 100	-147 000	-351 000	-595 000
Differens i procent	-1,7	-0,6	-0,9	-2,3	-3,9

Ändrade makroekonomiska antaganden

Utgifterna för garantipension påverkas främst av prisbasbeloppet men indirekt även av inkomstindex/balansindex (ju lägre balansindex desto högre garantipensioner).

För åren 2014-2015 är balansindex sänkt jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Det har haft en höjande effekt på utgiftsprognosen för garantipension. För åren 2016-2017 är balansindex höjt jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Det har haft en sänkande effekt på utgiftsprognosen.

Prognosen för prisbasbeloppet är sänkt för åren 2014-2015 jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Det har haft en sänkande effekt på utgiftsprognosen för åren 2014-2015.

Volym- och strukturförändringar

Antalet förmånstagare beräknas bli något lägre jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Utgiftsprognosen har av den anledningen sänkts något för åren 2013-2017. Medelbeloppet beräknas däremot bli något högre. Utgiftsprognosen är av den anledningen något högre jämfört med prognosen i budgetunderlaget. De retroaktiva utgifterna beräknas bli något lägre jämfört med vad som beräknades i budgetunderlaget. Den relativt stora reala ökningen av inkomstpensionen 2013 i förhållande till ökningen av prisbasbeloppet bedöms ha större inverkan jämfört med vad som tidigare prognostiserats.

1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Prognos anslag. Beloppen anges i 1000-tal kronor

2013	2014	2015	2016	2017
13 885 500	13 106 300	12 640 100	12 273 200	11 885 800

Från anslaget finansieras änkepension, allmän omställningspension, förlängd omställningspension och särskild efterlevandepension samt garantipensioner till dessa förmåner. Änkepension svarar för drygt 90 procent av utgifterna.

Analys

Änkepensionssystemet är under avveckling. År 2012 minskade antalet änkepensioner med knappt 11 000. Kommande år beräknas antalet änkepensioner minska med drygt 11 000 per år. Antalet änkepensioner var ungefär 313 000 i genomsnitt under år 2012 och beräknas till 256 000 år 2017.

Antalet garantipensioner till änkepension beräknas minska från 11 800 i genomsnitt under år 2012 till knappt 5 000 år 2017.

Antalet allmänna omställningspensioner beräknas minska från 3 800 år 2012 till 3 400 år 2017. Antalet garantipensioner till omställningspension beräknas minska i något raskare takt.

Antalet förlängda omställningspensioner var knappt 2 700 i genomsnitt år 2012. Det beräknas att antalet kommer att vara ungefär 2 700 under hela prognosperioden. Antalet garantipensioner till förlängd omställningspension beräknas däremot minska med någon procent per år.

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	13 883 700	13 148 100	12 677 700	12 275 500	11 879 200
Överföring till/från andra anslag					
Ändrade makroekonomisk antaganden	-100	-34 700	-41 500	-10 100	+10 900
Volym- och strukturförändringar	+1 900	-7 100	+3 900	+7 800	-4 300
Ny regel					
Övrigt					
Ny prognos	13 885 500	13 106 300	12 640 100	12 273 200	11 885 800
Differens i 1000-tal kronor	+1 800	-41 800	-37 600	-2 300	+6 600
Differens i procent	+0,0	-0,3	-0,3	-0,0	+0,1

Ändrade makroekonomiska antaganden

De inkomstgrundade efterlevandepensionerna påverkas av inkomstindex. Garantipensionerna påverkas främst av prisbasbeloppet men indirekt också av inkomstindex

2013-05-02

(ju högre inkomstindex desto lägre garantipensioner). Inkomstindex har störst inverkan på utgiftsprognosen. Prognosen för inkomstindex har sänkts för 2014 – 2017 jämfört med budgetunderlaget. Prognosen för prisbasbeloppet har sänkts något för 2014 och 2015 men är oförändrat övriga år.

Utgifterna påverkas också av balansindex. För änkor födda under något av åren 1930 – 1944 finns en garantinivå för änkepension som baseras på ankans ålderspension och den avlidne makens teoretiska ålderspension. Dessa änkepensioner höjs om balansindex höjs och vice versa. Vissa änkepensioner som inte omfattas av garantiregeln kan däremot sänkas vid ett höjt balansindex och tvärtom. Än så länge är det dock färre änkepensioner som tillhör den gruppen. Jämfört med budgetunderlaget har prognosen för balansindex sänkts för åren 2014 – 2015 men höjts för 2016 och 2017.

Volym- och strukturförändringar

Prognosen för antalet allmänna omställningspensioner har höjts något medan prognosen för antalet änkepensioner har sänkts något.

1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Prognos anslag. Beloppen anges i 1000-tal kronor

2013	2014	2015	2016	2017
8 181 000	8 356 100	8 169 200	7 793 200	7 717 400

Analys

Långsiktigt minskar antalet ålderspensionärer som får bostadstillägg (BTP). Det beror på att många BTP-tagare är äldre ålderspensionärer och att nytillkomna ålderspensionärer har en högre medelpension. Andelen 65–66-åringar med BTP har minskat under senare år. Det är en allt större andel som har ett yrkesliv med pensionsgrundande inkomst bakom sig. Med reallönetillväxt krävs färre år med förvärvsarbete för att komma över gränsen där bostadstillägg är bortreducerad av inkomstgrundad pension. Under de senaste femton åren har reallönetillväxten i snitt per år varit drygt två procent. För yngre ålderspensionärer stiger också den genomsnittliga tjänstepensionen relativt kraftigt över tid (8 procents ökning per år mellan 2006-2011 i åldern 65-69 år enligt SCB:s inkomststatistik). Därför är det en lägre andel av de nya pensionärerna som får bostadstillägg. En annan tänkbar förklaring till att andelen med BTP minskar är att den genomsnittliga förmögenheten bland pensionärer har vuxit.

Balanseringen inom inkomstpensionssystemet har en höjande effekt på utgifterna för bostadstillägg, se tidigare avsnitt om prognoser för inkomstindex och balanstal.

Boendekostnadernas förändringar har stor betydelse för bostadstilläggets utveckling. Konjunkturinstitutet prognostiserar att boendekostnadsindex för bostads- och hyresrätter ökar för år 2013 med 2,2 procent.

Det maximala bostadstillägget höjs år 2013 med 170 kronor per månad för ogifta till 340 kronor plus 93 procent av boendekostnaden (dock maximalt 5 000 kronor i boendekostnad). Utgifterna beräknas därför öka från 2012 till 2013.

Tillsvidarebeslut för BTP har införts från 1 november 2012 och det innebär att BTP-tagaren inte behöver söka om sitt bostadstillägg. Med regelverket innan dess fick BTP-tagaren kontinuerligt söka om sitt bostadstillägg, vanligtvis varje år. I prognosen har det antagits att tillsvidarebeslut inte får någon påverkan på utgiften.

2013-05-02

Dok.bet.

Version

Dnr/ref.

VER 2013-5

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	8 084 900	8 225 700	8 060 500	7 795 300	7 719 800
Överföring till/från andra anslag					
Ändrade makroekonomiska antaganden	+18 100	+50 800	+30 400	-77 800	-77 100
Volym- och strukturförändringar	+78 000	+79 600	+78 300	+75 700	+74 500
Ny regel					
Övrigt					
Ny prognos	8 181 000	8 356 100	8 169 200	7 793 200	7 717 200
Differens i 1000-tal kronor	+96 100	+130 400	+108 700	-2 100	-2 600
Differens i procent	+1,2	+1,6	+1,3	-0,0	-0,0

Ändrade makroekonomiska antaganden

Utgifterna för bostadstillägg påverkas av inkomstindex/balansindex, prisbasbeloppet och boendekostnadsutvecklingen.

Prognosen för balansindex har sänkts för åren 2014–2015 jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Prognosen för den inkomst som tas upp vid beräkningen av BTP har av det skälet sänkts. Detta har haft en höjande effekt på utgiftsprognosen för bostadstillägg. För åren 2016-2017 är prognosen för balansindex höjd jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Det har haft en sänkande effekt på utgiftsprognosen för dessa år.

Konjunkturinstitutets prognos för förändring av boendekostnadsindex avseende bostads- och hyresrätter är höjd för åren 2013-2014 jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Det har sammantaget haft en höjande effekt på utgiftsprognosen för åren 2013-2017.

Volym- och strukturförändringar

Antalet förmånstagare beräknas bli något fler för åren 2013-2017 jämfört med vad som antogs i budgetunderlaget.

1:4 Äldreförsörjningsstöd

Prognos anslag. Beloppen anges i 1000-tal kronor

2013	2014	2015	2016	2017
638 700	670 600	704 100	735 300	757 800

Analys

Förmånen är avsedd för personer 65 år och äldre som inte får sina grundläggande försörjningsbehov tillgodosedda genom andra pensionsförmåner.

Medelantalet personer med äldreförsörjningsstöd (ÄFS) beräknas till 16 100 år 2013. Antalet personer med ÄFS beräknas öka under kommande år eftersom en större andel av dem som är födda 1938 eller senare är berättigade till ÄFS jämfört med dem som är födda 1937 eller tidigare. För den sistnämnda gruppen kan hel garantipension ersätta ÄFS efter 10 års bosättningstid. En del av den utgift som för födda 1937 eller tidigare bokförs under anslaget garantipension bokförs därför för födda 1938 eller senare under anslaget äldreförsörjningsstöd. Denna olikhet mellan födelseårgångarna kommer att påverka antalsutvecklingen för ÄFS under många år.

Antalet förmånstagare påverkas av minskad eller ökad invandring. Invandringen (asylskäl) minskade tidigare, men under det senaste året har den ökat något. Ungefär två procent är över 60 år av dem som invandrar av asylskäl och som får uppehållstillstånd.

Antalet förmånstagare påverkas även av skatteförändringar eftersom ÄFS beräknas utifrån nettopensionen. Skatten har sänkts år 2013 för dem över 65 år. Det har en sänkande effekt på utgiften.

Skälig levnadsnivå för ÄFS har höjts 2013 för ogifta. Det leder till något högre utgifter.

Till år 2017 beräknas antalet förmånstagare öka till 18 700 personer.

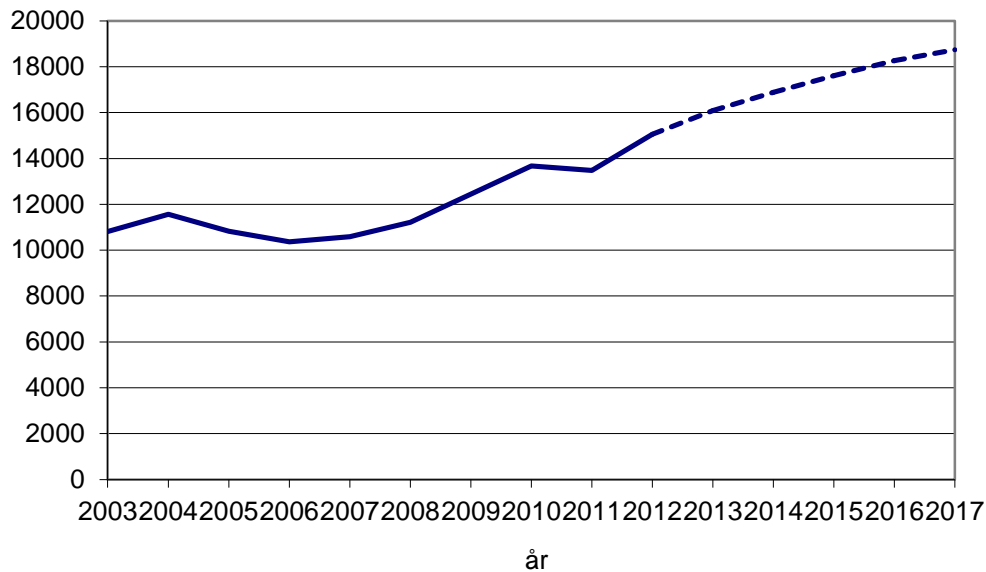
2013-05-02

Dok.bet.

Version

Dnr/ref.

VER 2013-5

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	615 200	648 300	682 400	713 600	736 400
Överföring till/från andra anslag					
Ändrade makroekonomiska antaganden		+1 300	+1 300	+1 900	+2 000
Volym- och strukturförändringar	+23 500	+21 000	+20 400	+19 800	+19 400
Ny regel					
Övrigt					
Ny prognos	638 700	670 600	704 100	735 300	757 800
Differens i 1000-tal kronor	+23 500	+22 300	+21 700	+21 700	+21 400
Differens i procent	+3,8	+3,4	+3,2	+3,0	+2,9

Ändrade makroekonomiska antaganden

Prognosen för prisbasbeloppet har sänkts för åren 2014-2015 jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Eftersom skälig levnadsnivå är knuten till prisbasbeloppet har denna förändring haft en sänkande effekt på utgiftsprognosen för 2014-2015.

Konjunkturinstitutets prognos för förändring av boendekostnadsindex avseende bostads- och hyresrätter är höjd för åren 2013-2014 jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Det har sammantaget haft en höjande effekt på utgiftsprognosen för åren 2013-2017.

Volym- och strukturförändringar

Antalet förmånstagare har justerats upp något för åren 2013-2017 jämfört med prognosen i budgetunderlaget. Även medelbeloppet har justerats upp något jämfört

2013-05-02

med prognosen i budgetunderlaget beroende på att antalet med höga belopp beräknas bli något fler. De retroaktiva utgifterna för 2013 beräknas också bli något högre för jämfört med vad som antogs i budgetunderlaget.

2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 2:1.1 - Prognos anslag. Beloppen i löpande priser, 1000-tal kronor

2013	2014	2015	2016	2017
521 223	536 404	540 388	556 097	570 231

Analys

Prognosen för de förvaltningskostnader som belastar anslaget 2013 är oförändrad jämfört med den senaste prognosen som lämnades i budgetunderlaget.

Pensionsmyndighetens totala förvaltningskostnad beräknas till ca 1 296 miljoner kronor 2013 och till 1 496 miljoner kronor 2017 med prisuppräknning inkluderad. I 2013-års priser ligger förvaltningskostnaderna, såväl anslags- som totalnivån, relativt fast över tiden.

Prognosberäkningarna innefattar den samlade strategin för pensionsprognoser till alla som beskrevs i budgetunderlaget.

Anslagsöversikt

Av tabell 2:1.2 nedan framgår att prognostiserade kostnader ryms inom ramen för tillgängliga anslagsmedel för år 2013.

Tabell 2:1.2 - Anslagsöversikt 2013. Beloppen anges i 1000-tal kronor

Ingående överföringsbelopp	Anslag 2013	Tilldelade medel	Prognos för hela året	Årets över-/underskridande	Ändring från tilldelade medel	Högsta anslagskredit	Tillgängliga medel	Överskridande av anslagskredit
11 358	521 591	532 949	521 223	368	11 726	15 648	548 597	0

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med den prognos som lämnades i budgetunderlaget i februari 2013. Differenserna för åren 2014-2017 jämfört med det prognostillfället utgörs av förändrade framräkningsfaktorer.

Tabell 2:1.3 - Prognosjämförelse. Beloppen i löpande priser, 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	521 223	536 761	540 360	555 701	570 858
Överföring till/från andra anslagsposter					
Ändrade makroekonomiska antaganden					
Volym- och strukturförändringar					
Ny regel					
Övrigt	0	-357	28	396	-627
Ny prognos	521 223	536 404	540 388	556 097	570 231
Differens i 1000-tal kronor	0	-357	28	396	-627
Differens i procent	0,0	-0,1	0,0	0,1	-0,1

2013-05-02

De totala förvaltningskostnaderna

I de följande tabellerna redogörs för Pensionsmyndighetens prognos för de totala förvaltningskostnaderna samt fördelningen mellan de olika finansieringskällorna först i löpande priser (tabell 2:1.4), därefter i 2013-års priser (tabell 2:1.5).

Totala kostnader – löpande priser

Tabell 2:1.4 - Totala förvaltningskostnader Beloppen i löpande priser, 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Total förvaltningskostnad	1 296 083	1 407 297	1 409 890	1 456 183	1 495 956
Varav Anslagsmedel	521 223 40,2%	536 404 38,1%	540 388 38,3%	556 097 38,2%	570 231 38,1%
AP-fonderna	477 491 36,9%	540 369 38,4%	532 563 37,8%	549 075 37,7%	564 028 37,7%
Premiepensionsfonderna	297 368 22,9%	330 525 23,5%	336 938 23,9%	351 011 24,1%	361 697 24,2%

Analys

Vid framräkningen av kostnaderna för åren 2014-2017 tas hänsyn bland annat till makroekonomiska förutsättningar från Konjunkturinstitutet vilka framgår av bilaga 2. För förvaltningskostnaderna har Konjunkturinstitutets beräknade KPI beaktats samtidigt som vi gör en egen bedömning av löneutvecklingen på Pensionsmyndigheten. Eftersom Pensionsmyndighetens totala kostnader utgörs till drygt 40 procent av personalkostnader har bedömda löneökningar använts motsvarande denna andel och resterande andel av framräkningen har utgjorts av KPI från Konjunkturinstitutets beräkningar.

För fördelningen av kostnader mellan de tre finansieringskällorna används Pensionsmyndighetens modell för kostnadsfördelning. Utifrån analys av verksamhetsplaner och prognoser för de kommande åren beräknas procentsatser för fördelning från och med 2013 och framåt. Denna kostnadsfördelning återspeglas i beräkningarna i utgiftsprognoserna och beräknade procentsatser framgår av tabellen ovan.

Trenden vad gäller kostnadsfördelningen har sedan myndighetsstarten pekat mot att AP-fondernas andel av finansieringen minskar på bekostnad av premiepensionssystemet. En anledning till detta är att avskrivningarna hos Försäkringskassan av de IT-stöd som togs fram i samband med pensionsreformen, som till övervägande del finansieras via AP-fonderna, blir i stort sett slutavskrivna under 2015 samtidigt som våra egenutvecklade IT-stöd, inklusive driften av dessa, belastar samtliga finansieringskällor med en mer jämn fördelning. Att inte anslagsfinansieringen påverkas på samma sätt som finansieringen via premiepensionssystemet beror på att premiepensionssystemet hela tiden växer i omfattning vad gäller antal sparare, förvaltad kapital, antal pensionärer och belopp som betalas ut. För inkomst- och tilläggspension (AP-fonderna) är volymerna relativt oförändrade medan garantipensionen (anslag) visar på minskade volymer framöver. Att anslagsfinansieringens andel tar ett kliv nedåt 2014 följer av att satsningen på den samlade strategin för pensionsprognos till alla endast till mycket liten andel finansieras via anslagsmedel.

2013-05-02

Dok.bet.

Version

Dnr/ref.

VER 2013-5

Totala kostnader – 2013-års priser

För att tydligare visa på vilka delar av verksamheten som ökar respektive minskar i kostnad görs ytterligare analys av de totala förvaltningskostnaderna nedan där prognostiserade förvaltningskostnader anges i fasta priser.

Tabell 2:1.5 - Totala förvaltningskostnader Beloppen i 2013-års priser, 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Total förvaltningskostnad	1 296 083	1 383 943	1 357 083	1 367 983	1 367 983
Varav Anslagsmedel	521 223	527 502	520 148	522 415	521 450
AP-fonderna	477 491	531 401	512 616	515 818	515 778
Premiepensionsfonderna	297 368	325 039	324 318	329 750	330 755

Analys

Att den totala förvaltningskostnaden går ner 2013 beror på att kostnaderna för IT-stöden hos Försäkringskassan minskar. Dessutom har en anpassning till minskade budgetramar gjorts till följd av att de medel som vi erhållit sedan myndighetsstarten för att hantera ärendebalanser successivt trappats av. Även viss effekthemtagning från de utvecklingsinsatser som pågår bedöms kunna göras under perioden. Sammantaget ger dessa förändringar en kostnadsminskning.

Den nivåhöjning, delvis av tillfällig karaktär, som syns i de totala förvaltningskostnaderna från 2014 beror på nämnda satsning kring startegin för pensionsprognos till alla. Under perioden beräknas det även ske en kostnadsförskjutning till följd av pågående utvecklingsarbete. Denna förskjutning sker från ärendehandläggande personal till kostnader för drift och förvaltning av IT-system men sammantaget beräknas dessa kostnader ta ut varandra.

Räntekontokredit (enligt 7 kap 4 § budgetlagen)

Pensionsmyndighetens räntekontokredit är avsedd för såväl skulden för uppbyggnaden av premiepensionssystemet som kreditutrymme för förvaltningskostnader som innefattar de tre finansieringskällorna. Räntekontokrediten för Pensionsmyndigheten täcker därmed fyra delar. Förvaltningskostnader som finansieras via premiepensionssystemet ökar belastningen av den ackumulerade räntekontokrediten med ca 25 miljoner kronor månatligen fram till den månad då det faktiska avgiftsuttaget görs från premiepensionsspararnas konton. 2012 gjordes avgiftsuttaget den 23-24 april och 2013 kommer avgiftsuttaget att ske den 18-19 maj.

Krediten för administrationskostnader finansierade via anslag och AP-fondsmedel används endast vid behov.

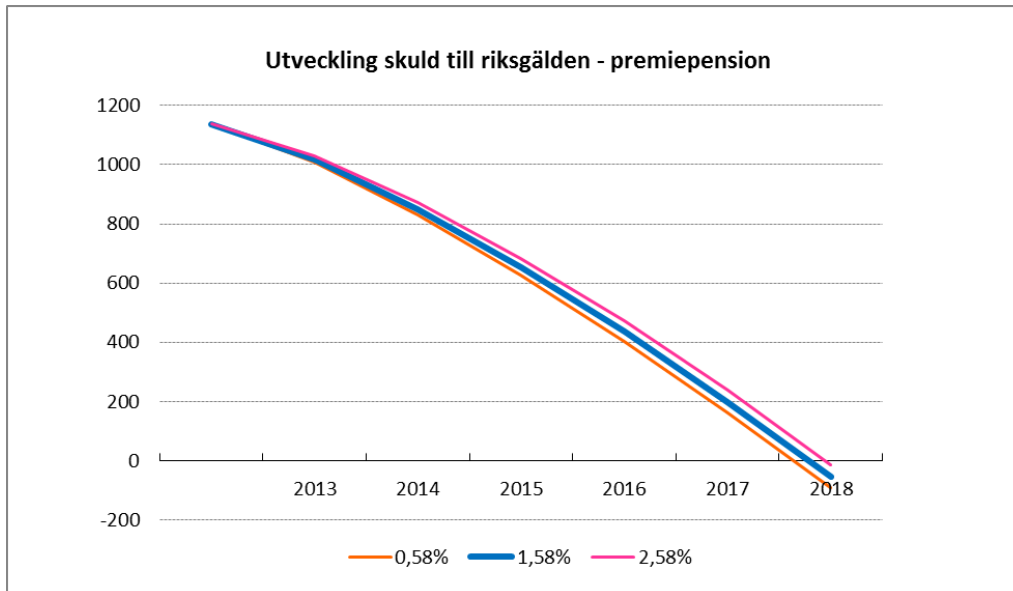
Nedan redovisas den ackumulerade skulden till Riksgälden avseende räntekontokredit vid utgången av respektive år till den del den avser uppbyggnaden av premiepensionssystemet.

Tabell 2:1.6 - Skuldprognos avseende uppbyggnaden av premiepensionssystemet. Beloppen i löpande priser, 1000-tal kronor

År	2013	2014	2015	2016	2017
Belopp tkr	1 018 419	850 770	653 460	437 310	198 796

2013-05-02

Följande diagram visar en prognos över skuldens utveckling fram till år 2018 då den ska vara helt återbetald.

De tre kurvorna i diagrammet illustrerar ackumulerad skuld vid olika antaganden om räntans storlek för de lån som finns hos Riksgälden. Nuvarande genomsnittlig ränta är 1,58 % (rörliga och bundna lån).

Analys

Skulden för uppbyggnaden av premiepensionssystemet ska amorteras på ett rättvist sätt mellan generationerna och vara återbetald 2018. Som underlag för detta finns en modell där beräknade avgifter matchar kostnader och amorteringar. Storleken på de årliga amorteringarna är främst beroende på värdet på pensionsspararnas tillgångar. Diagrammet ovan visar att skulden är återbetald 2018 med angivna förutsättningar.

Särskild kredit (enligt 7 kap 6 § budgetlagen)

För att klara likviditetsbehovet i fondhandeln behövs en särskild kredit. Krediten uppgår 2013 till 9 000 miljoner kronor.

Analys

Under 2011 utnyttjades krediten som mest under en enskild dag med ca 7 225 miljoner kronor (2011-10-21). Maximalt utnyttjande av fondhandelskrediten under 2012 var den 4 juli, ca 4 435 miljoner kr.

Behovet av den särskilda krediten är beroende av antalet fondbyten, pensionsspararnas behållning och i vilka fonder som handel sker. Användningen av kreditramen har ökat successivt över åren med en toppnotering under 2011 då krediten en enskild dag nyttjades med 7 225 miljoner kronor strax före möjligheten för förvaltningsbolag att göra automatiska massfondbyten stoppades. Även om förvaltningsbolagens möjlighet att genomföra många samtidiga fondbyten för sina kunder stoppats kan fortfarande stor belastning av krediten komma att förekomma till exempel vid osäkerhet på finansmarknaden. Ett arbete pågår med att utvärdera behovet av framtida kreditbehov.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Prognos anslag. Beloppen anges i 1000-tal kronor

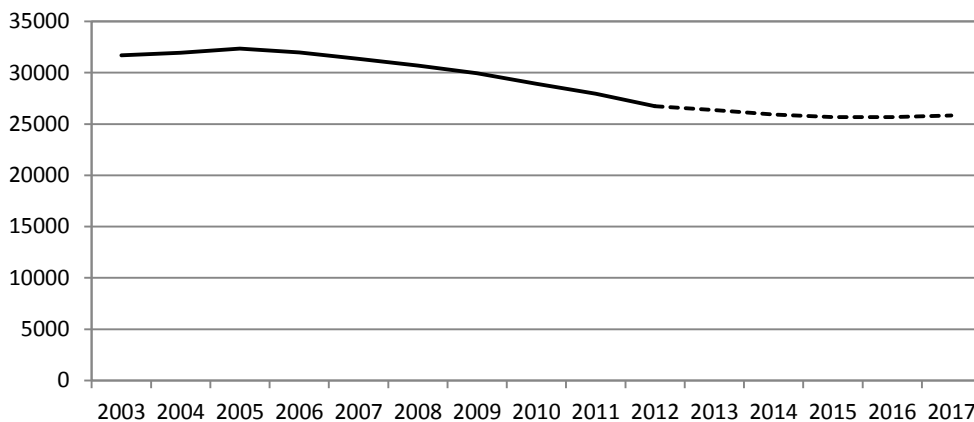
2013	2014	2015	2016	2017
881 700	852 800	851 000	861 200	880 900

Analys

För år 2013 beräknas att utgifterna för barnpension blir 753 miljoner kronor och att utgifterna för efterlevandestöd blir 129 miljoner kronor.

Antalet pensionstagare med barnpension eller efterlevandestöd beräknas minska sakta till och med 2016 eftersom antalet barn i tonåren beräknas minska. De flesta som har barnpension är över 12 år. Dessutom har antalet dödsfall hos vuxna i åldrarna 25 – 55 år minskat under de senaste åren. SCB har i sin befolkningsprognos en fortsatt minskning av dödsriskerna för dessa åldrar.

Antal pensionstagare med barnpension eller efterlevandestöd, utfall och prognos

Medelbeloppet för barnpension påverkas av inkomstindex. Inkomstindex har ökat med 3,7 procent år 2013 vilket innebär att en inkomstgrundad barnpension har räknats upp med ungefär 2,1 procent. Medelbeloppet för barnpensioner beräknas dock öka obetydligt år 2013. Nybeviljade barnpensioner är lägre än de som finns i beståndet. Även för kommande år beräknas ökningstakten för medelbeloppet bli måttlig. Medelbeloppet beräknas bli 32 500 kronor år 2013 och beräknas öka till 33 100 kronor år 2017.

Medelbeloppet för efterlevandestöd, som främst påverkas av prisbasbeloppet, beräknas öka från 14 000 år 2013 till 14 800 år 2017.

2013-05-02

Dok.bet.

Version

Dnr/ref.

VER 2013-5

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	884 500	857 300	856 900	867 500	889 400
Överföring till/från andra anslag					
Ändrade makroekonomiska antaganden	0	-2 100	-3 200	-3 300	-5 100
Volym- och strukturförändringar	-2 800	-2 400	-2 700	-3 000	-3 400
Ny regel					
Övrigt					
Ny prognos	881 700	852 800	851 000	861 200	880 900
Differens i 1000-tal kronor	-2 800	-4 500	-5 900	-6 300	-8 500
Differens i procent	-0,3	-0,5	-0,7	-0,7	-1,0

Ändrade makroekonomiska antaganden

Prognosen för inkomstindex har sänkts för åren 2014 – 2017 jämfört med budgetunderlaget. Även prognosen för prisbasbeloppet har sänkts något för åren 2014 och 2015.

Volym- och strukturförändringar

Prognosen för medelbeloppet för barnpension har sänkts bortsett från indexförändringar.

1:7 Pensionsrätt för barnår

Prognos anslag. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Anslag (= tillgängliga medel=anslagsbelastning)	6 467 652 ¹	6 781 905	6 469 700	6 783 800	6 999 700
Preliminär avgift	6 033 262 ¹	-	-	-	-
Reglering, avser förhållanden tre år tidigare	434 390	554 705	30 400	73 700	-
Prognostiserad avgift för respektive år	6 104 725	6 227 200	6 439 300	6 710 100	6 999 700

1 Fastställd av riksdag eller regering.

Anslaget omfattar statliga ålderspensionsavgifter för barnår rätt till personer med barn under 5 år (adoptivbarn utgör ett undantag och pensionsrätten för dem beräknas från det datum när föräldern/föräldrarna får omvårdnaden vilket kan leda till att barnets ålder förskjuts till 10-års-åldern).

Den statliga ålderspensionsavgiften består av två delar: preliminär avgift som baseras på den beräknade pensionsrätten för barnår och ett regleringsbelopp som täcker avvikelserna mellan det preliminära belopp som tagits ut och faktisk avgift. Regleringen äger rum tre år efter det att det preliminära beloppet tas ut.

Analys

För försäkrad förälder till små barn i åldern 0-4 år och/eller med adoptivbarn som inte uppnått 11-årsåldern, fastställs det pensionsgrundande beloppet som det förmånligaste av följande tre beräkningsalternativ:

1. En utfyllnad till den enskildes pensionsunderlag året före barnets födelse/året då adoptivbarnet är i adoptivföräldrars vård.
2. En utfyllnad till 75 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för alla försäkrade under 65 år.
3. Ett fast belopp på ett inkomstbasbelopp.

Prognosen påverkas dels av antalsutvecklingen av barn huvudsakligen i åldern 0-4 år, dels av utvecklingen av medelbelopp som beräknas i de olika beräkningsalternativen. Medelbeloppen påverkas i sin tur av timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

På sikt antas att en allt mindre andel, knappt 46 procent år 2017, kommer att få sin barnår rätt enligt utfyllnadsalternativen (alternativ 1 och 2).

Anslagsbeloppet år 2013 är 6 468 miljoner kronor inklusive ett regleringsbelopp på 434 miljoner kronor. För år 2014 beräknas anslagsbelastningen minus regleringsbeloppet stiga i takt med löneutvecklingen och till följd av att antalet barn i åldern 0-4 år ökar. År 2015 beräknas en tillfällig minskning ske i anslagsbeloppet på grund av att regleringsbeloppet beräknas minska. Anslagsbelastningen beräknas öka från och med år 2016 och växer i takt med löneutvecklingen, cirka 3 procent och ökningen av antalet barn i ålder 0-4 år på cirka 1,5 procent åren 2016 och 2017.

2013-05-02

Dok.bet.

Version

Dnr/ref.

VER 2013-5

Den nya befolkningsprognosen från Statistiska Centralbyrån innebär att barnantalet i åldrarna 0-4 år har justerats obetydligt uppåt för de närmaste åren och något nedåt på längre sikt.

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	6 812 510	6 514 831	6 835 055	7 008 465
Överföring till/från andra anslag	–	–	–	–
Ändrade makroekonomiska antaganden	-17 413	-24 772	-25 451	-29 877
Volym- och strukturförändringar	-12 626	-9 533	+984	+21 112
Ny regel	–	–	–	–
Ändrat regleringsbelopp avseende tre år tidigare	-566	-10 826	-26 788	0
Differens mot förslag i budgetproposition	–	–	–	–
Ny prognos	6 781 905	6 469 700	6 783 800	6 999 700
Differens i 1000-tal kronor	-30 605	-45 131	-51 255	-8 765
Differens i procent	-0,4	-0,7	-0,7	-0,1

Ändrade makroekonomiska antaganden

Antaganden om sänkta inkomstbasbelopp från och med år 2014 har en minskande effekt på anslagsbelastningen.

Volym- och strukturförändringar

Prognoserna har ändrats marginellt på grund av den nya befolkningsprognosen från SCB.

Ändrat regleringsbelopp avseende tre år tidigare

Antaganden om något sämre timlöneutveckling för år 2012 påverkar beräkningarna av utfallen för detta år och genererar ett minskat regleringsbelopp för år 2015 och år 2016.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Prognos. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Pensioner från AP-fonderna	254 067 000	255 763 000	267 197 000	284 889 000	300 064 000
Övriga utgifter från AP-fonderna	2 632 000	2 691 000	2 720 000	2 776 000	2 847 000
Summa under utgiftstaket	256 699 000	258 454 000	269 917 000	287 665 000	302 911 000
Premiepensioner	3 416 000	4 502 000	5 652 000	7 000 000	8 587 000
Summa ålderspensionssystemet	260 115 000	262 956 000	275 569 000	294 665 000	311 498 000

De utgifter som redovisas i detta avsnitt omfattar den inkomstgrundade ålderspensionen, dvs. förmånerna tilläggspension, inkomstpension och premiepension. Dessa förmåner finansieras via AP-fonderna och premiepensionssystemet. Även AP-fondernas administrationskostnader, förvaltningsavgifter och kostnadsersättningar till Pensionsmyndigheten och Skatteverket m.fl. ingår i de utgifter som redovisas. Dessutom ingår överföringar av pensionsrätter till de europeiska gemenskaperna enligt lag (2002:125).

Utgifterna för de inkomstgrundade ålderspensionerna ingår inte i statens budget. AP-fondernas utbetalningar och administrationskostnader m.m. redovisas ändå under statens utgiftstak. Premiepensionerna redovisas däremot inte under utgiftstaket.

Analys

Utgifterna för de inkomstgrundade pensionsförmånerna ökade med 17 miljarder kronor år 2012. År 2013 beräknas utgifterna öka med 19 miljarder kronor och år 2014 med 3 miljarder kronor. Under åren 2015 – 2017 beräknas utgifterna öka med ungefär 16 miljarder kronor per år i genomsnitt. Variationerna förklaras i huvudsak av indexeringen av pensionerna, se avsnittet Prognoser för inkomstindex och balanstal.

Frånsett de variationer som orsakas av indexeringen ökar utgifterna för de inkomstgrundade ålderspensionerna. Utgiftsökningen beror på ett ökat antal ålderspensionärer, att en allt större andel av pensionärerna har inkomstgrundad ålderspension och att medelpensionen ökar eftersom nytillkommande pensioner i genomsnitt är högre än pensionerna i beståndet.

Antalet med inkomstgrundad ålderspension kan beräknas som summan av antalet tilläggspensioner för födda 1937 eller tidigare och antalet inkomstpensioner. Då bortses från dem som endast har premiepension. De betraktas inte som "riktiga" pensionärer eftersom många endast tar ut premiepension för att få tillgång till rabatter, t.ex. på kommunala färdmedel. I december 2012 var antalet med inkomstgrundad pension enligt denna definition 1 893 000. Det beräknas att detta antal har vuxit till 2 116 000 i december 2017.

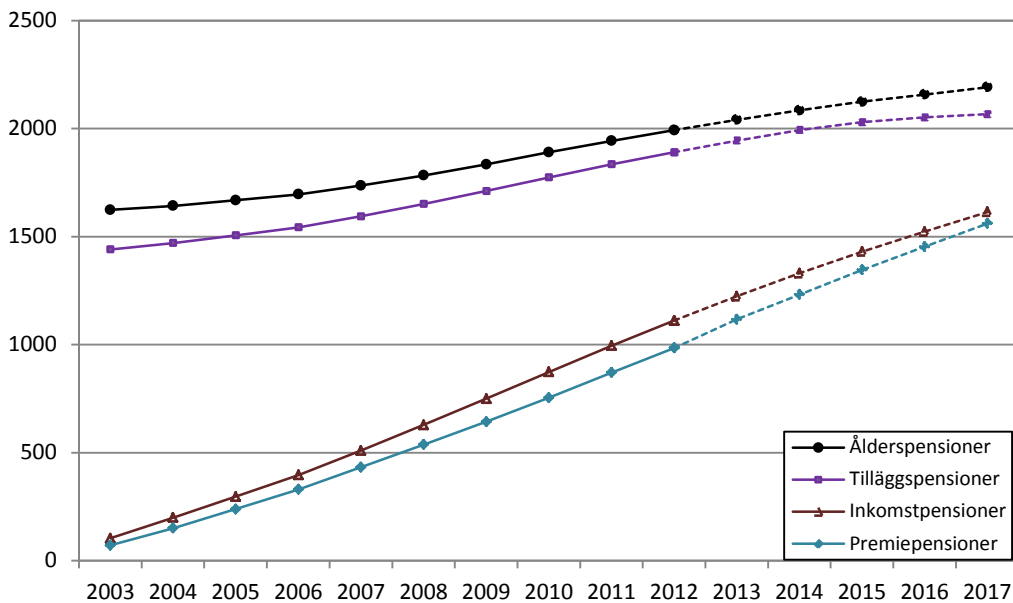
Antalet tilläggspensioner var 1 890 000 i december 2012 och beräknas vara 2 067 000 i december 2017. De som fyller 61 år från och med 2015 har inte rätt till någon tilläggspension.

Antalet inkomstpensioner var 1 111 000 i december 2012 och beräknas vara 1 614 000 i december 2017. Orsaken till den kraftiga ökningen är att allt fler födelseårgångar får rätt till denna förmån.

Antalet premiepensioner är färre än antalet inkomstpensioner trots att ungefär 13 000 personer endast har premiepension. De flesta av dem är yngre än 65 år. I december 2012 var det ungefär 120 000 pensionärer över 65 år som hade inkomstpension men ingen premiepension. Detta antal kommer troligen att minska i år. Antalet premiepensioner ökade med 21 000 i april 2013. Den normala ökningstakten är knappt 10 000 per månad. Den kraftiga ökningen i april beror med all säkerhet på att ett brev har skickats till pensionärer över 70 år utan premiepension men med intjänad premiepensionsrätt med en påminnelse om att de har rätt till premiepension. En del av dem som har inkomstpension men ingen premiepension har inte heller rätt till premiepension. Antalet premiepensioner var 985 000 i december 2012 och beräknas vara 1 561 000 i december 2017.

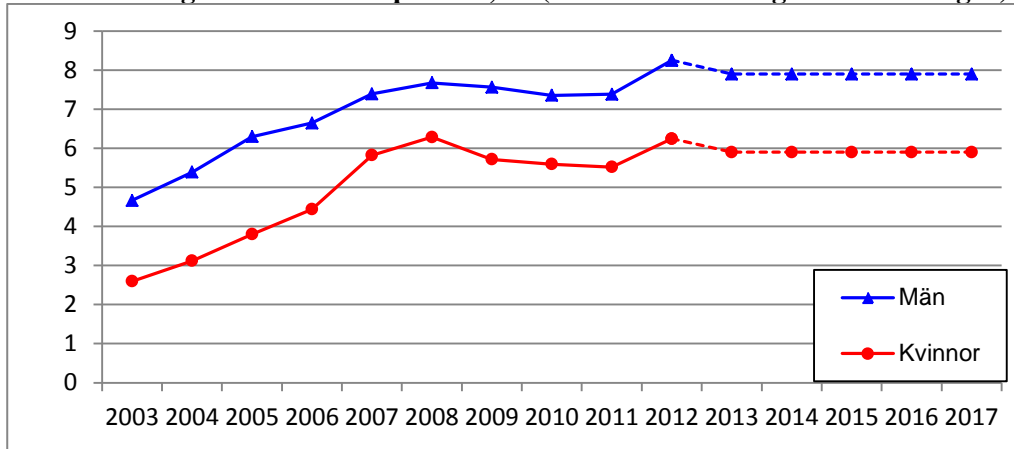
Diagrammet nedan visar hur antalet inkomstgrundade ålderspensioner har utvecklats sedan 2003 och hur antalet beräknas fortsätta att öka. Dessutom redovisas antalet ålderspensioner totalt (inklusive personer med endast garantipension).

Antal ålderspensioner samt antal tilläggspensioner, inkomstpensioner och premiepensioner i december, 1 000-tal

Mellan 2002 och 2008 ökade antalet med tidigt uttag av ålderspension kraftigt. År 2009 skedde dock en uppbromsning av ökningstakten. Antalet och andelen 61-åringar med inkomstpension blev lägre 2009 jämfört med 2008. Mellan 2009 och 2011 sjönk denna andel ytterligare något. Antalet inkomstpensioner under 65 år ökade ändå dessa år eftersom antalet 63- och 64-åringar med inkomstpension ökade relativt kraftigt. Under 2012 ökade andelen 61-åringar med tidigt uttag igen.

Följande diagram visar hur andelen 61-åringar med inkomstpension har utvecklats och vilka antaganden som har gjorts för kommande år. Dessa antaganden har stor inverkan på prognosen över det totala antalet med tidigt uttag. För 2013 bedöms att andelen blir något lägre än för 2012, både för kvinnor och för män. För åren efter 2013 antas att andelen blir densamma som för 2013.

Andel 61-åringar med inkomstpension, % (bas: antal 61-åringar i befolkningen)

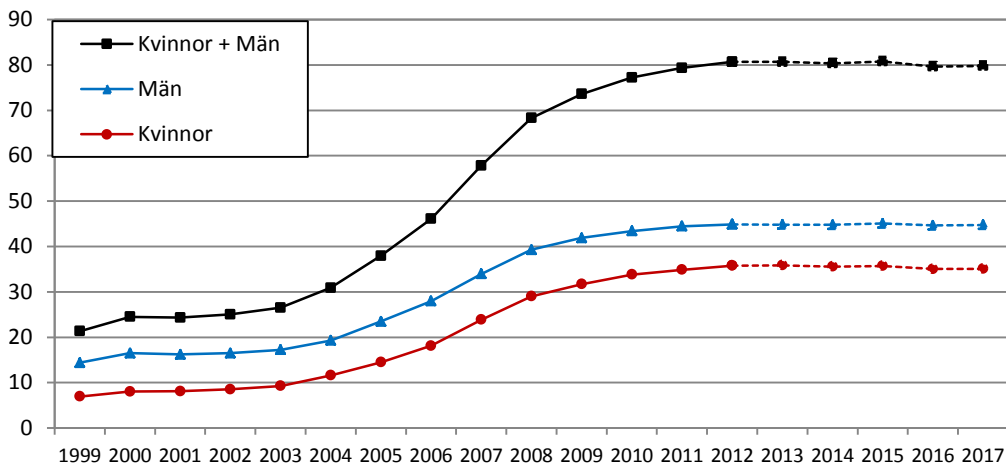
Det kan finnas flera skäl till att en person väljer att ta ut sin ålderspension före 65 års ålder. Några exempel:

- En del väljer att sluta att förvärvsarbete helt eller delvis före 65 års ålder. De väljer att i stället få sin försörjning från ålderspension, kanske i kombination med tjänstepension.
- Det finns personer som tar ut sin ålderspension tidigt och placerar pensionsbeloppet i kapitalförsäkringar eller andra sparformer samtidigt som de fortsätter att förvärvsarbete.
- En del personer med sjukersättning väljer att komplettera sjukersättningen med ålderspension.
- Personer som anser att de saknar arbetsförmåga av medicinska skäl men som ändå inte får sjukpenning eller sjukersättning
- Personer som är arbetslösa men inte har rätt till arbetslöshetsersättning
- En del väljer att gå i pension före 65 års ålder beroende på att maken/makan har pensionerat sig.
- En del slutar att förvärvsarbete helt eller delvis och tar ut ålderspension för att vårda sjuka anhöriga
- En del egenföretagare väljer att ta ut ålderspensionen tidigt för att få lägre egenavgifter

Pensioneringsbeteendet de senaste åren kan ha påverkats av till exempel konjunktur- och nedgångarna 2008 och 2012, balanseringen och de därmed sänkta inkomstpensionerna samt vissa regeländringar inom skattelagstiftningen och sjukförsäkringen. En konjunktur- och nedgång kan påverka pensioneringsbeteendet på flera sätt. Fler arbetslösa kan medföra att fler väljer ett tidigt uttag av ålderspension. Å andra sidan kan den ökade osäkerheten medföra att färre väljer att sluta förvärvsarbete ”i förtid” och att färre väljer att ta ut sin ålderspension för att placera beloppet i kapitalförsäkringar eller dylikt.

Det diagram som följer visar antal inkomstpensioner (före 2004 tilläggspensioner) i åldern 61 – 64 år sedan 1999 samt en prognos till 2017.

Antal personer i december med inkomstpension (före 2004 tilläggspension) i åldern 61 – 64 år, 1 000-tal

Antalet personer som senarelägger pensionsuttaget till efter 65 år har också ökat relativt kraftigt. År 2008 var det drygt 12 000 personer som tog sent uttag av ålderspension, dvs. som var över 65 år när ålderspensionen nybeviljades. Detta antal hade ökat till 19 000 år 2010. De senaste åren har detta antal inte förändrats i någon större utsträckning.

Det är färre personer som tar sent uttag än tidigt uttag av ålderspension. De flesta som väljer sent uttag skjuter bara upp pensionsuttaget något eller några år medan antalet nybeviljade ålderspensioner med tidigt uttag är relativt jämnt fördelat mellan 61 och 64 år. Därför har tidigt uttag större effekt på utgifterna än sent uttag.

Medelbeloppen för inkomstpension och premiepension beräknas öka kraftigt, vilket bland annat beror på den så kallade tjugondelsinfasningen för dessa förmåner. Medelbeloppet för inkomstpension påverkas också av indexering. Medelbeloppet för premiepension ökar beroende på att nya ålderspensionärer har kunnat arbeta in premiepensionsrätt under fler år än tidigare födelseårgångar. Medelbeloppet för premiepension påverkas även av börsutvecklingen med mera. Medelbeloppet för inkomstpension beräknas öka med mellan 4 och 11 procent per år 2013 – 2017. Medelbeloppet för premiepension ökar med mellan 14 och 21 procent per år enligt beräkningen.

Medelbeloppet för tilläggspension beräknas minska varje år trots indexuppräknningar. Tjugondelsinfasningen medför att varje ny födelseårgång med ålderspension får en allt lägre tilläggspension i genomsnitt. Medelbeloppet påverkas också av att beståndet ålderspensionärer förändras. De som avlider har ofta färre intjänandeår jämfört med dem som tillkommer vilket har en höjande effekt på medelbeloppet.

År 2013 beräknas 71,9 procent av utbetalningarna utgöras av tilläggspension, 26,8 procent av inkomstpension och 1,3 procent av premiepension. År 2017 beräknas tilläggspensionens andel ha minskat till 57,1 procent. Inkomstpension beräknas då utgöra 40,1 procent av utbetalningarna och premiepension 2,8 procent. Under hela prognosperioden kommer således tilläggspension att stå för merparten av utgifterna för inkomstgrundad ålderspension. Detta beror på att personer födda 1937 eller tidigare bara har rätt till denna förmån och att de som är födda något av åren

1938 – 1953 också har rätt till tilläggspension, dock i minskande omfattning.

Jämförelse med föregående prognos

I tabellen nedan görs en jämförelse med föregående prognos som lämnades till regeringen i februari 2013.

Prognosjämförelse. Beloppen anges i 1000-tal kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Föregående prognosbelopp	260 274 000	263 599 000	275 759 000	291 204 000	306 034 000
Varav utgifter under utgiftstaket	256 892 000	259 146 000	270 138 000	284 222 000	297 446 000
Ändrade makroekonomiska antaganden	0	-676 000	-84 000	+3 728 000	+5 881 000
Volym- och strukturförändringar	-144 000	-42 000	-148 000	-297 000	-421 000
Ny regel	-	-	-	-	-
Förändring av överföringar till EG	0	0	0	0	0
Förändring av administrationskostnader	-49 000	+26 000	+11 000	+12 000	+5 000
Ny prognos utgifter under utgiftstaket	256 699 000	258 454 000	269 917 000	287 665 000	302 911 000
Förändrad prognos för premiepensioner	+34 000	+49 000	+31 000	+18 000	-1 000
Ny prognos	260 115 000	262 956 000	275 569 000	294 665 000	311 498 000
Differens i 1000-tal kronor	-159 000	-643 000	-190 000	+3 461 000	+5 464 000
Differens i procent	-0,1	-0,2	-0,1	+1,2	+1,8

Ändrade makroekonomiska antaganden

Inkomstpension och tilläggspension påverkas främst av inkomstindex. Om balanseringen är aktiverad påverkas dessa pensioner av balansindex i stället för inkomstindex. Tilläggspension påverkas även av prisbasbeloppet.

Jämfört med budgetunderlaget har prognosen för balansindex sänkts för 2014 och 2015 men höjts för 2016 och 2017. Prisbasbeloppet har sänkts för åren 2014 och 2015 men är oförändrat därefter.

Volym- och strukturförändringar

Prognosen för medelbeloppet för inkomstpension och tilläggspension har sänkts något bortsett från indexförändringar.

Förändring för överföringar till EG

Prognosen för överföringar till EG:s tjänstepensionssystem är i stort sett oförändrad.

Förändring för administrationskostnader

Prognosen för AP-fondernas kostnadsersättningar till Pensionsmyndigheten och Skatteverket m.m. har höjts från och med 2014. Prognosen för AP-fondernas interna administrationskostnader och prognosen för de prestationsbaserade avgifterna har sänkts för alla prognosår.

Förändrad prognos för premiepensioner

Prognosen för antalet premiepensioner har höjts. Det beror på att antalet premiepensioner ökade kraftigt i april 2013 och förväntas öka mer än normalt under ytterligare några månader. Orsaken till detta har beskrivits tidigare. Prognosen för medelbeloppet har däremot sänkts något.

Medelpensioneringsålder och utträdesålder

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2013 ska Pensionsmyndigheten senast den 2 maj 2013 redovisa genomsnittsålder för uttag av pension.

Det finns flera olika sätt att definiera och beräkna genomsnittsålder för uttag av pension, ofta kallat faktisk pensionsålder. Pensionsålder kan definieras som den ålder då en person utträder ur arbetsmarknaden eller den ålder då en person beviljas eller börjar ta ut en pensionsförmån. Vi har valt att kalla det förstnämnda för *utträdesålder* och det sistnämnda för *pensioneringsålder*. Det kan ibland vara lämpligt att även betrakta sjukersättning som en pensionsförmån. Därmed blir det bättre överensstämmelse mellan utträdesålder och pensioneringsålder. En nedsatt arbetsförmåga av medicinska skäl som resulterar i sjukersättning är ett vanligt skäl till att en person i förtid lämnar arbetsmarknaden. Däremot är till exempel efterlevandepension inte av så stort intresse i detta sammanhang.

Pensionsmyndigheten publicerar varje år fyra mått för att belysa pensionering, dels förväntad utträdesålder och dels tre olika mått för så kallad medelpensioneringsålder. Medelpensioneringsålder I kan även kallas medelålder för uttag av ålderspension. Medelpensioneringsålder II inkluderar sjukersättning (från 30 års ålder). Medelpensioneringsålder III inkluderar också sjukersättning men den nedre åldersgränsens har satts till 50 år. Därmed är det bättre överensstämmelse med förväntad utträdesålder som också har denna åldersgräns.

Medelpensioneringsålder I har beräknats till 64,6, medelpensionsålder II till 62,8 och medelpensioneringsålder III till 64,0 för år 2012. Förändringarna från 2011 för medelpensioneringsålder I och III är små. Medelpensioneringsålder II har stigit något.

Utträdesåldern har preliminärt beräknats till 63,4 år för 2012, en liten uppgång jämfört med 2011. I avsnittet om utträdesålder redovisas även en beräkning över *debutåldern* i arbetslivet. Den genomsnittliga debutåldern har beräknats till 22,7 år 2012, även det en liten uppgång jämfört med 2011.

Medelpensioneringsålder

Definition

De tre olika måtten som gemensamt kallas medelpensioneringsålder är mått för genomsnittlig pensioneringsålder efter det att en justering har gjorts så att måtten inte påverkas av att olika födelseårgångar är olika stora. De som endast har premiepension betraktas inte som ålderspensionärer vid beräkningarna. De ålderspensionsförmåner som beaktas är således inkomstpension/tilläggs pension och garantipension. Lägsta möjliga ålder för uttag av ålderspension är 61 år men de allra flesta väljer än så länge att börja ta ut sin ålderspension vid 65 års ålder. Måtten påverkas också av hur många som väljer att vänta till efter 65 års ålder innan de påbörjar pensionsuttaget.

2013-05-02

I måtten medelpensioneringsålder II och III ingår även sjukersättning. En persons pensioneringsålder definieras i dessa fall som den ålder då han eller hon får sjukersättning eller påbörjar sitt uttag av ålderspension och inte hade sjukersättning dessförinnan. Vid beräkningen väljs en nedre åldersgräns. Två åldersgränser tillämpas, 30 år respektive 50 år. Vid beräkningen bortses från dem som hade sjukersättning eller aktivitetsersättning dessförinnan. Sjuk- och aktivitetsersättning infördes 2003. För åren före 2003 ingår i stället förtidspension/sjukbidrag i måtten.

Personer som endast har avtalspension eller en privat pensionsförsäkring ingår inte i måtten. Det är först när de får ålderspension eller sjukersättning från socialförsäkringen som de betraktas som "pensionärer". Andra pensionsförmåner, som till exempel efterlevandepension, ingår inte i beräkningarna.

De olika måtten för medelpensioneringsålder mäter *inte* vid vilken tidpunkt personer slutar att förvärvsarbeta. Det är till exempel tillåtet att ta ut hel ålderspension och fortfarande förvärvsarbeta.

Både ålderspension och sjukersättning kan utges i olika nivåer, hel, $\frac{3}{4}$, halv och $\frac{1}{4}$. Övergångsvis finns också nivån $\frac{2}{3}$ för sjukersättning. Vid beräkningen över medelpensioneringsålder tas hänsyn till de olika nivåerna. Om en person får halv sjukersättning vid 55 års ålder betraktas detta som en "halv" pensionering. Om en person som tidigare har haft halv sjukersättning får hel sjukersättning vid till exempel 60 års ålder betraktas också detta som en halv pensionering.

Om en person med sjukersättning blir rehabiliterad och inte längre får sjukersättning betraktas detta i beräkningarna som en negativ pensionering. Om en person med ålderspension väljer att upphöra med pensionsuttaget betraktas detta i beräkningen också som en negativ pensionering.

Måtten för medelpensioneringsålder kan påverkas av regeländringar eller administrativa förändringar, till exempel ändrade genomströmningstider för pensionsärenden. I vissa situationer kan det dock vara olämpligt att låta måtten påverkas av en regeländring. Måtten bör belysa förändrade "pensioneringsbeteenden". En regeländring kan initialt eller under några övergångsår medföra att måtten påverkas på ett sätt som inte är önskvärt och ge orimliga resultat. I sådana fall kan de formler som används för att beräkna måtten behöva justeras.

År 2008 genomfördes flera regeländringar som påverkade sjukersättningen. Bland annat togs tidsbegränsad sjukersättning bort från och med 1 juli 2008. Övergångsregler medför att denna regeländring får successivt genomslag under några år. År 2008 och 2009 påverkades medelpensioneringsålder II och III påtagligt av detta när de beräknades med den metod som använts tidigare. Indragningar av tidsbegränsad sjukersättning har medfört att ovanligt många har "rehabiliterats" vilket i måtten har betraktats som negativa pensioneringar. De medelpensioneringsåldrar som räknades fram för framför allt 2009 med tidigare formler var av det skälet inte rimliga. Därför har definitionen av medelpensioneringsålder II och III förändrats. Från och med 2008 betraktas inte längre tidsbegränsad sjukersättning som "pension" när måtten beräknas.

*Resultat***Medelpensioneringsålder I (medelålder för uttag av ålderspension)**

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
1998	64,9	64,8	64,9
1999	64,9	64,7	64,8
2000	64,9	64,7	64,8
2001	64,9	64,8	64,8
2002	64,9	64,7	64,8
2003	64,9	64,8	64,8
2004	64,9	64,7	64,8
2005	64,8	64,7	64,8
2006	64,8	64,7	64,7
2007	64,7	64,5	64,6
2008	64,7	64,6	64,7
2009	64,7	64,6	64,6
2010	64,7	64,6	64,7
2011	64,7	64,6	64,6
2012	64,6	64,5	64,6

Medelpensioneringsålder I är något under 65 år, något högre för kvinnor än för män. Orsaken till att medelpensioneringsålder I är under 65 år är att det är vanligare med uttag före 65 års ålder än sent uttag av pension. Tidigt uttag är vanligare bland män än bland kvinnor.

Medelpensioneringsålder I har tidigare minskat, men efter 2006 kan man betrakta den som i stort sett konstant. Både antalet personer med tidigt uttag och antalet personer som senarelägger pensionsuttaget har ökat. Det har i stort sett tagit ut varandra.

Den tabell som följer visar hur stor andel i olika årskullar som beviljas ålderspension fördelat på vid vilken ålder uttaget påbörjas. Som framgår minskar andelen som påbörjar sitt pensionsuttag vid 65 år. Både andelen som påbörjar uttaget före 65 år och efter 65 år har ökat. Andelen som påbörjade uttaget vid 61 års ålder har dock minskat de senaste åren utom 2012 då andelen ökade igen.

När man tolkar tabellen bör man komma ihåg att ärendehandläggningen kan påverka resultatet, inte bara ålderspensionärernas önskemål. Den stora andelen som tog ut pension vid 66 års ålder för 1944 års födda beror troligen delvis på att det fanns ärendebalanser vid utgången av 2009 så att några fick sin ålderspension något senare än önskat.

Andel* som nybeviljats allmän pension i åldrarna 61 – 71 år, procent

Års- kull	Uttagsålder, år										
	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71
1938	3,6	2,3	2,3	2,1	77,3	4,1	3,2	0,8	0,3	0,3	0,1
1939	3,9	1,9	2,1	2,3	75,6	6,5	2,3	0,8	0,3	0,3	0,2
1940	3,0	2,1	2,5	3,1	75,9	5,0	2,6	0,8	0,4	0,5	0,2
1941	2,9	2,2	3,0	3,7	73,2	6,3	2,8	0,8	0,5	0,4	0,2
1942	3,4	2,9	3,4	3,9	70,9	6,2	3,4	1,2	0,5	0,4	
1943	4,0	3,1	3,6	5,3	66,5	7,1	4,4	1,2	0,4		
1944	4,7	3,4	4,8	5,9	63,3	7,9	4,0	1,2			
1945	5,1	4,2	5,3	6,1	61,8	7,2	4,1				
1946	6,1	4,8	5,5	6,8	59,7	6,9					
1947	6,4	4,7	6,1	7,5	56,6						
1948	6,1	5,0	6,7	7,9							
1949	5,9	5,4	6,8								
1950	5,7	5,3									
1951	6,1										

*Andelarna avser nya pensionärer i relation till möjliga pensionärer i december 2011. Åldrarna avser åldern 31 december aktuellt år som pensionären tog ut sin inkomstpension/garantipension

Nedanstående två tabeller visar motsvarande uppgifter fördelade på kvinnor och män. Som framgår är pensionsåldern rörligare för män än för kvinnor. Mellan 50 och 60 procent av männen tar ut ålderspension vid 65 års ålder. För kvinnor är det mellan 60 och 70 procent som tar ut ålderspensionen vid 65 års ålder. Dessa andelar har minskat kraftigt. För personer födda under åren 1938 – 1940 var det över 80 procent av kvinnorna och över 70 procent av männen som tog ut ålderspensionen vid 65 års ålder.

Det är fler kvinnor än män som har sjukersättning. För dem är 65 år den naturliga pensionsåldern. Det är också fler kvinnor än män som får garantipension. Garantipension kan inte utges före 65 års ålder och de som får garantipension vinner inte så mycket på att vänta till efter 65 år med att ta ut ålderspensionen.

Andel* som nybeviljats allmän pension i åldrarna 61 – 71 år, procent. Kvinnor

Års- kull	Uttagsålder, år										
	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71
1938	2,1	1,6	1,9	1,5	83,0	3,7	3,0	0,6	0,3	0,3	0,1
1939	2,3	1,3	1,7	1,9	81,5	5,8	2,1	0,7	0,2	0,3	0,2
1940	2,0	1,5	2,2	2,8	80,7	4,7	2,4	0,6	0,3	0,4	0,1
1941	1,9	1,7	2,6	3,2	78,5	5,8	2,5	0,6	0,4	0,3	0,1
1942	2,5	2,2	2,9	3,4	76,1	5,7	3,1	0,9	0,4	0,3	
1943	3,0	2,4	3,2	4,8	71,9	6,6	4,0	1,0	0,3		
1944	3,6	2,8	4,3	5,4	68,6	7,6	3,8	0,9			
1945	4,2	3,6	4,7	5,5	67,2	6,9	3,8				
1946	5,5	4,3	4,9	6,3	64,8	6,5					
1947	6,0	4,1	5,5	7,1	63,0						
1948	5,6	4,6	6,5	7,9							
1949	5,4	5,0	7,0								
1950	5,3	5,0									
1951	5,9										

*Andelarna avser nya pensionärer i relation till möjliga pensionärer i december 2011. Åldrarna avser åldern 31 december aktuellt år som pensionären tog ut sin inkomstpension/garantipension

Andel* som nybeviljats allmän pension i åldrarna 61 – 71 år, procent.**Män**

Års- kull	Uttagsålder, år										
	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71
1938	5,1	3,0	2,7	2,6	71,8	4,5	3,5	0,9	0,4	0,4	0,2
1939	5,5	2,4	2,5	2,8	70,0	7,0	2,5	0,9	0,4	0,4	0,3
1940	4,0	2,7	2,8	3,4	71,3	5,4	2,8	0,9	0,4	0,6	0,2
1941	3,9	2,7	3,3	4,1	68,2	6,7	3,0	1,1	0,6	0,6	0,3
1942	4,3	3,4	3,9	4,3	66,0	6,6	3,6	1,4	0,6	0,5	
1943	4,9	3,7	3,9	5,8	61,3	7,5	4,8	1,4	0,5		
1944	5,8	3,9	5,2	6,5	58,3	8,2	4,3	1,3			
1945	6,0	4,8	5,8	6,7	56,7	7,5	4,2				
1946	6,6	5,3	6,0	7,2	54,8	7,0					
1947	6,8	5,2	6,6	8,0	52,4						
1948	6,8	5,6	7,3	8,4							
1949	6,6	6,1	7,3								
1950	6,6	6,1									
1951	7,3										

*Andelarna avser nya pensionärer i relation till möjliga pensionärer i december 2011. Åldrarna avser åldern 31 december aktuellt år som pensionären tog ut sin inkomstpension/garantipension

Medelpensioneringsålder II (nedre åldersgräns 30 år)

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
1998	61,5	62,2	61,9
1999	60,9	61,9	61,4
2000	59,9	61,2	60,5
2001	59,4	61,1	60,2
2002	58,2	60,3	59,3
2003	59,2	61,3	60,3
2004	57,8	60,3	59,1
2005	59,3	61,3	60,3
2006	61,4	62,5	61,9
2007	61,3	62,3	61,8
2008 ¹	61,6	62,5	62,0
2009 ¹	62,0	62,5	62,2
2010 ¹	61,8	62,5	62,1
2011 ¹	62,3	62,7	62,5
2012 ¹	62,5	63,0	62,8

¹Exklusive tidsbegränsad sjukersättning från och med 2008.

Stor betydelse för hur medelpensioneringsålder II har utvecklats är förändringen av antalet nybeviljade förtidspensioner/sjukersättningar. Måttet påverkas också av åldersfördelningen bland dem som nybeviljas sjukersättning, hur många med sjukersättning som rehabiliteras, förändringar av andelen med hel eller partiell förmån samt hur många som väljer tidigt eller sent uttag av ålderspension. Som tidigare nämnts påverkas däremot måttet inte direkt av vid vilken tidpunkt personer slutar att

förvärvsarbete. Det är tillåtet att ta ut ålderspension, även hel ålderspension, och ändå förvärvsarbete.

Trots att medelpensioneringsålder II i stor utsträckning speglar vad som händer inom sjukförsäkringen är måttet ändå av intresse för ålderspensionssystemet. Om antalet personer med sjukersättning i till exempel 40-årsåldern förändras kraftigt påverkas storleken på ålderspensionsavgifterna och inkomstindex och därmed avgiftstillgången, AP-fonden, pensionsskulden och balanstalet.

Antal nybeviljade förtidspensioner ökade mellan 1998 och 2004 vilket är det främsta skälet till att medelpensioneringsålder II minskade mellan dessa år. Den tillfälliga uppgången av medelpensioneringsåldern 2003 var en effekt av regeländringar. År 2005 och 2006 steg medelpensioneringsåldern vilket främst berodde på att antalet nybeviljade sjukersättningar minskade kraftigt dessa år.

Efter år 2006 har medelpensioneringsålder II stigit de flesta åren vilket främst beror på att antalet nybeviljade (icke tidsbegränsade) sjukersättningar har minskat. År 2012 steg dock medelpensioneringsålder II trots att antalet nybeviljade sjukersättningar också steg något.

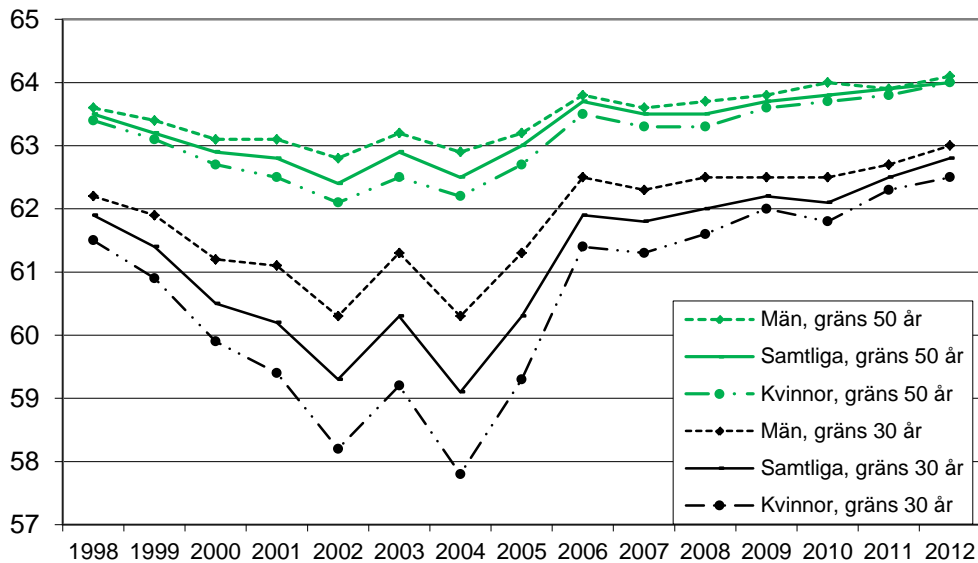
Medelpensioneringsålder III (nedre åldersgräns 50 år)

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
1998	63,4	63,6	63,5
1999	63,1	63,4	63,2
2000	62,7	63,1	62,9
2001	62,5	63,1	62,8
2002	62,1	62,8	62,4
2003	62,5	63,2	62,9
2004	62,2	62,9	62,5
2005	62,7	63,2	63,0
2006	63,5	63,8	63,7
2007	63,3	63,6	63,5
2008 ¹	63,3	63,7	63,5
2009 ¹	63,6	63,8	63,7
2010 ¹	63,7	64,0	63,8
2011 ¹	63,8	63,9	63,9
2012 ¹	64,0	64,1	64,0

¹Exklusive tidsbegränsad sjukersättning från och med 2008.

Medelpensioneringsålder III har stigit något de senaste åren. Utvecklingen överensstämmer relativt väl med utvecklingen om 30 år sätts som gräns men svängningarna är mindre. Detta framgår också av nedanstående diagram.

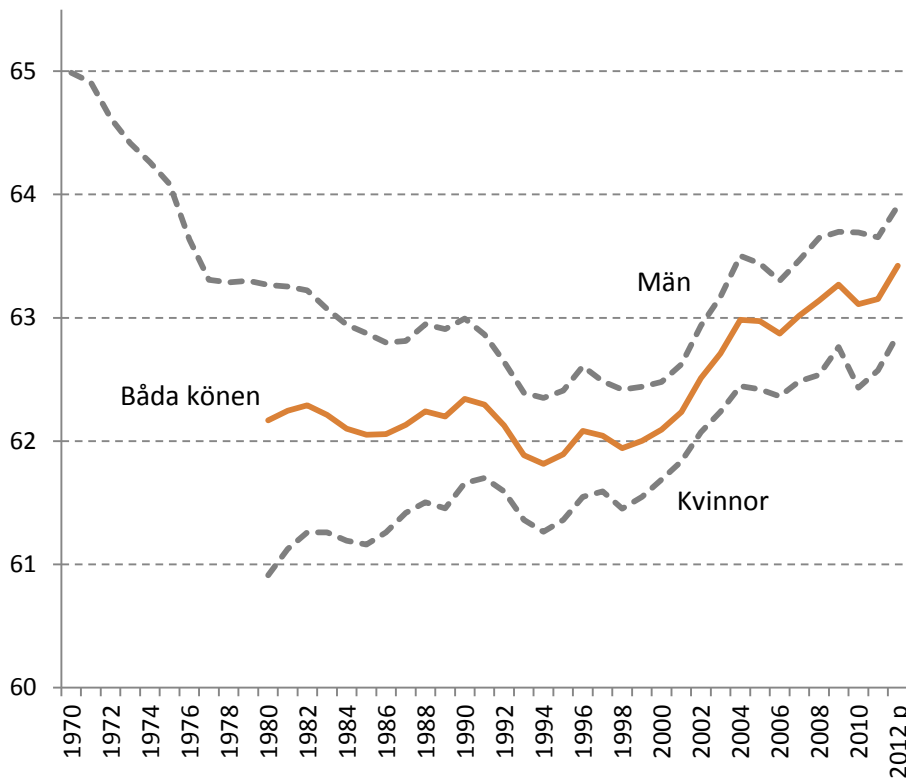
Medelpensioneringsålder II och III

Utträdesåldern och debutåldern

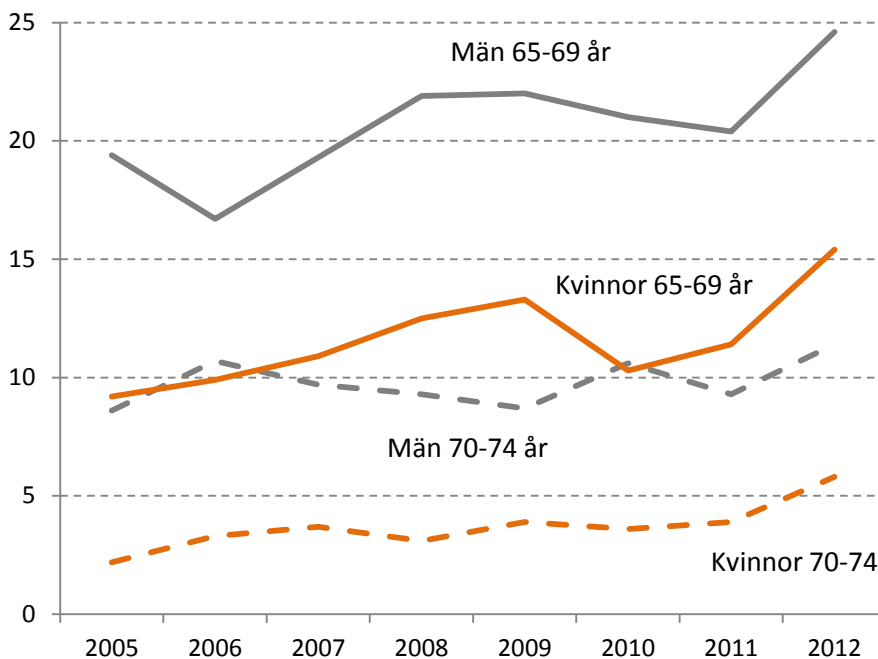
Genomsnittsåldern då de förvärvsarbetande lämnar arbetslivet, givet att de hör till arbetskraften vid 50 års ålder, har för 2012 preliminärt beräknats till 63,4 år. Detta innebär en ökning med ca 0,2 år från 2011, och svackan 2010-2011 har övervunnits. Utträdesåldern 2012 är den högsta som uppmätts sedan början av 1980-talet. Skillnaden mellan mäns och kvinnors utträdesålder har sedan mitten av 1990-talet varit ungefär ett år. Se diagram 1.

Utträdesåldern, som den här redovisas, ger en ögonblicksbild för året i fråga. Den anger den ålder då årets 50-åringar i genomsnitt lämnar arbetsmarknaden, förutsatt att de vid högre åldrar får samma arbetskraftsdeltagande som successivt äldre personer hade under *samma* år. 50-åringarna antas alltså, när de blir t.ex. 65 år, ha samma arbetskraftsdeltagande som dagens 65-åringar har. Utträdesåldern innehåller därmed ett slags prognosmoment, eller rättare sagt antagandet om ett "fortvarighetstillstånd", på liknande sätt som i befolkningsstatistikens förväntade återstående medellivslängd vid en viss ålder. Utträdesåldern beräknad på detta sätt kan kallas den *förväntade utträdesåldern*.

Diagram 1. Utträdesåldern för kvinnor och män

Källa: Bearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Orsaken till uppgången i utträdesåldern 2012 var att arbetskraftsdeltagandet ökade markant i åldrarna över 65 år, för både kvinnor och män. Se diagram 2. Möjligen har det reformerade pensionssystemet inverkat på höjningen, med bl.a. dess regler om att pensionsrätt intjänas fullt ut i det reformerade systemet efter 65 års ålder. Vidare kan höjningen år 2003 av åldern för ”avgångsskyldighet” från 65 till 67 år enligt lagen om anställningsskydd ha spelat viss roll. Dessa förändringar bör dock mest ha bidragit till ökningarna i åldern 65-69 år, knappast till de i åldern 70-74 år. I åldern 60-64 år, som är av stor betydelse för utträdesåldern, har ökningen i arbetskraftsdeltagandet varit betydligt mindre.

Diagram 2. Arbetskraftsdeltagande i procent av befolkningen

Källa: SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Det ska påpekas att arbetstiderna i åldrarna över 65 år avsevärt kortare än i lägre åldrar. Överenskommen arbetstid år 2012, tim/vecka:

Kvinnor 55-64 år	35,6
Kvinnor 65-69 år	22,6
Kvinnor 70-74 år	14,0
Män 55-64 år	39,7
Män 65-69 år	27,8
Män 70-74 år	22,4

Arbetstiderna beaktas i de redovisade beräkningarna av utträdesåldern. En person med halv normalarbetstid (20 tim/vecka) räknas således som en halv arbetskraftsperson, etc. Denna justering drar givetvis ner utträdesåldern.

För att få en mer finkornig bild av arbetskraftsdeltagandet i högre åldrar kan man istället se till hur stor andel som under året tjänat in nya pensionsrätter genom arbete. Se diagram 3. Siffrorna är av flera skäl inte jämförbara med dem från AKU. För att registreras för att tjäna in pensionsrätt krävs att en person under året tjänat in mer än grundavdraget. Därutöver spelar det ingen roll hur mycket man arbetat. Om man under ett år arbetat heltid hela året och nästa år deltid under några månader räknas man fortfarande som en hel person i arbetskraftsdeltagandet (givet att man fortfarande tjänat in mer än grundavdraget). I AKU är det väsentligt annorlunda: det räcker med att en person någon gång under året har redovisat arbetskraftsdeltagande under AKU:s mätvecka, men AKU-måttet är ett viktat genomsnitt över hela året. En person kan därför komma in i arbetskraftsdeltagandet, men med mycket liten vikt. Dessutom avser åldern gällande intjänad pensionsrätt slutet av året medan AKU har åldern vid mättillfället.

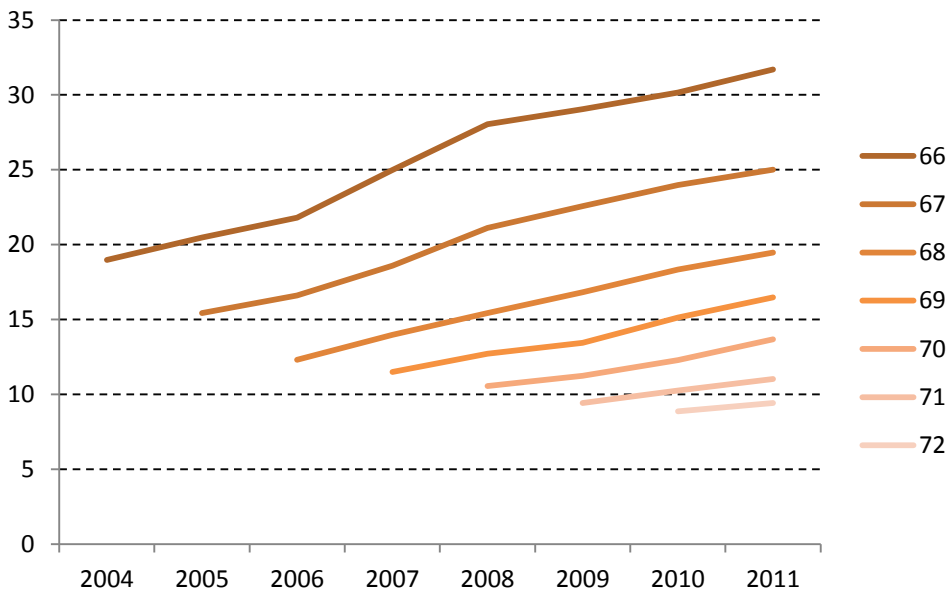
2013-05-02

Andelen i befolkningen med intjänad pensionsrätt är härigenom högre enligt den pensionsrättsbaserade statistiken, jämfört med arbetskraftsdeltagandet enligt AKU.

Pensionsrätt i det nya ålderspensionssystemet kan bara tjänas in för personer som är födda 1938 eller senare. Det är förklaringen till att det för de äldre åldrarna bara finns värden för några få år i diagram 3.

Tendensen är tydlig även i pensionsrättsstatistiken, arbetskraftsdeltagandet i åldern 65 år och däröver ökar relativt kraftigt. Ökningen var störst åren 2007-2008, men även under den efterföljande lågkonjunkturen skedde en viss uppgång. Bryter man ned resultaten på kön och län ökar förstås variansen i kurvorna men trenden är densamma.

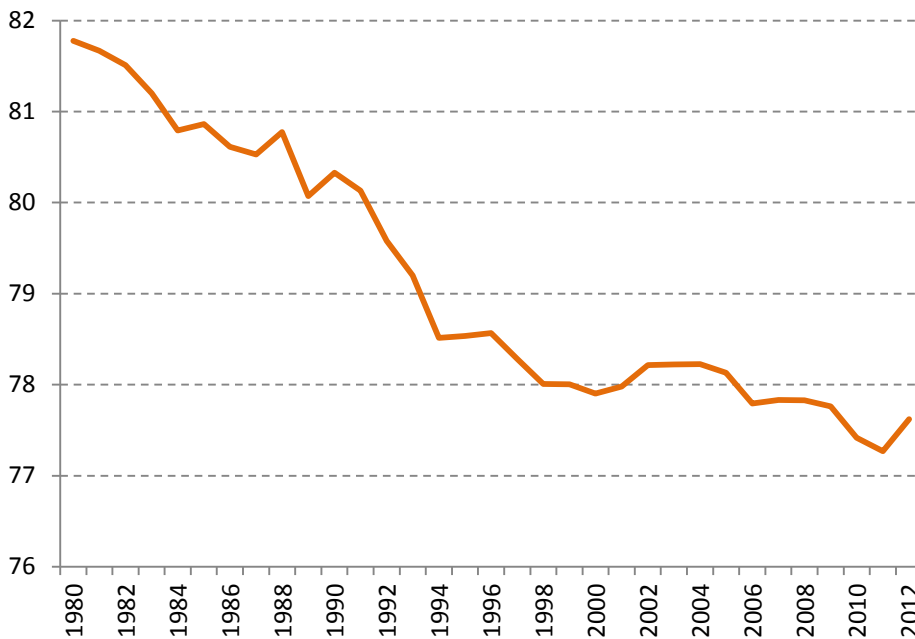
Diagram 3. Procent av åldersgruppen som under året tjänat in nya pensionsrätter, ålder vid slutet av året

Under senare år har – i Sverige och internationellt – utbildats en åsikt att utträdesåldern (liksom den formella pensionsåldern) bör öka i takt med utvecklingen av medellivslängden. Denna tanke präglar t.ex. Pensionsåldersutredningen nyss framlagda slutbetänkande. Någon logisk nödvändighet är detta inte, och det är inte alls vad som förevarit historiskt. Ökad medellivslängd är ett av utslagen av ökat ekonomiskt välstånd, och ett viktigt resultat av det ökade ekonomiska välståndet har varit att en växande del av livet används till mer fritid.

För närvarande är det dock, som bl.a. Pensionsåldersutredningen visar, angeläget att med ökat antal arbetstimmar möta den växande försörjningsbörda, i form av äldreomsorg m.m., som den stora 40-talistgenerationen kommer att utgöra inom ett par decennier.

Utträdesåldern satt i relation till medellivslängden har sedan länge sjunkit, vilket betyder att allt fler år på ålderdomen ägnas åt fritid, eller – naturligtvis i vissa fall – långvarig sjukdom. Se diagram 4.

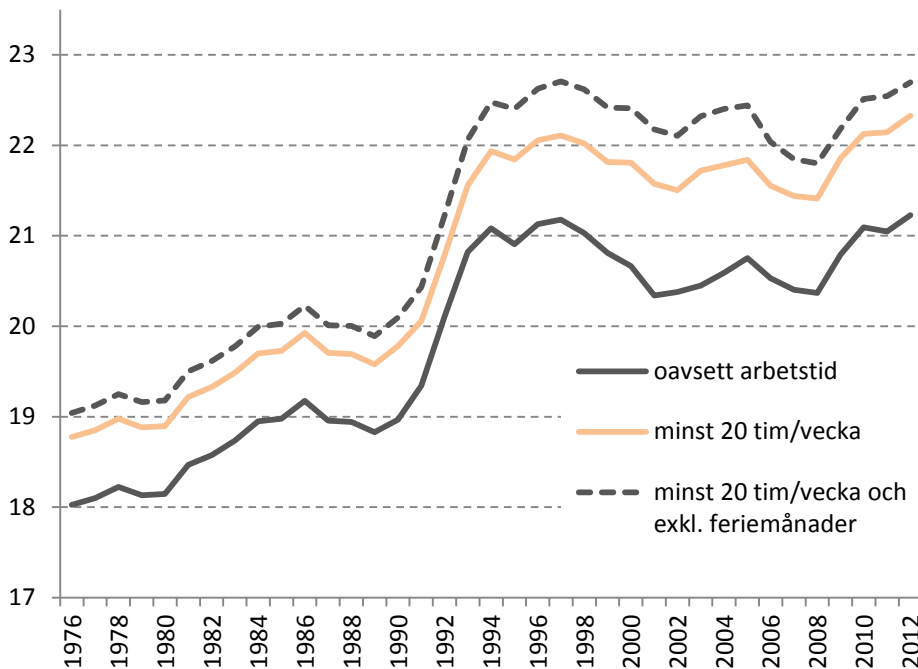
Diagram 4. Utträdesåldern i procent av befolkningens medellivslängd

Källa: Pensionsåldersutredningen och Pensionsmyndigheten

Ökningen i relationen 2012 är till större delen resultat av den ökade utträdesålder som ovan redovisats, fast till någon del också av att medellivslängden för ovanlighetens skull samtidigt gick ned något.

Med tanke på de bekymmer om försörjningsbördan som Pensionsåldersutredningen aktualiserat är även åldern då arbetslivet börjar av betydelse. Åldern för debuten i arbetslivet är också viktig för hur stor inkomstrelaterad pension individen kan tjäna ihop under livet. Man bör dock ha i åtanke att för den enskilde individen ger det större effekt på pensionen att arbeta ett år extra i slutet av arbetslivet, givet att pensioneringen också skjuts upp, än i början. Pensionsmyndigheten har i sitt regleringsbrev fått i uppdrag att analysera debutålderns effekt på pensionssystemet.

Genomsnittsåldern för debuten i arbetslivet har för 2012 beräknats till 22,7 år. Det är tillsammans med 1997 den högsta debutålder som hittills uppmätts och den har stigit påtagligt sedan ett tillfälligt bottenläge år 2008. För att en person här ska anses ha stadigvarande debuterat skall arbetet avse minst 20 timmar per vecka och exklusive arbete under feriemånader (december-januari och juni-augusti). Om man beräknar debutåldern oavsett restriktioner på arbetstid blir den betydligt lägre, se diagram 5.

Diagram 5. Debutåldern i arbetslivet, båda könen

Källa: Bearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Historiskt sett steg debutåldern framförallt som resultat av 90-talskrisen. Det hade då rått en extrem högkonjunktur i slutet av 1980-talet och nästan alla som ville ha arbete fick ett. En del unga hade börjat tycka att utbildning inte var så viktigt. Förvärvsarbetet växte i omfattning och det gällde inte bara deltidsarbete och feriearbete. Ungdomsarbetslösheten medförde en utbildningsboom av en kraft som knappast skulle ha utvecklats vid en mindre dramatisk ekonomisk kris. Det blev arbetsgivarnas marknad och nästan omöjligt att få arbete med bara grundskola i ryggen. Gymnasieskolan gjordes treårig för alla utbildningar. Andra åtgärder riktade sig till de något äldre, främst det s.k. kunskapslyftet. Med de stora svårigheterna att få arbete även efter gymnasiestudier blev det också naturligt att fler började studera på högskolenivå. Krisen gav alltså upphov till förändringar i utbildningssystemen som delvis initierades av önskemålet att bereda ungdomarna en meningsfull sysselsättning. Dessa förändringar har i stort blivit bestående. Arbetsgivarna har anpassat sig genom att höja utbildningskraven.

Arbetsmarknadskonjunkturerna har fortsatt att återspeglas i studerandet och i debutåldern även efter 1990-talskrisen. När konjunkturen förbättrades under åren fram till 2008 års finanskris, och det blev lättare att få jobb, skedde viss tillbakagång i debutåldern. Men efter den finanskrisen har debutåldern således stigit påtagligt.

Debutåldern är högre för kvinnor än för män, vilket speglar kvinnornas större studieintresse. Skillnaden har dock krympt något sedan de första åren på 2000-talet. Det kan anmärkas att debutåldern var högre för män än för kvinnor före 90-talskrisen.

2013-05-02

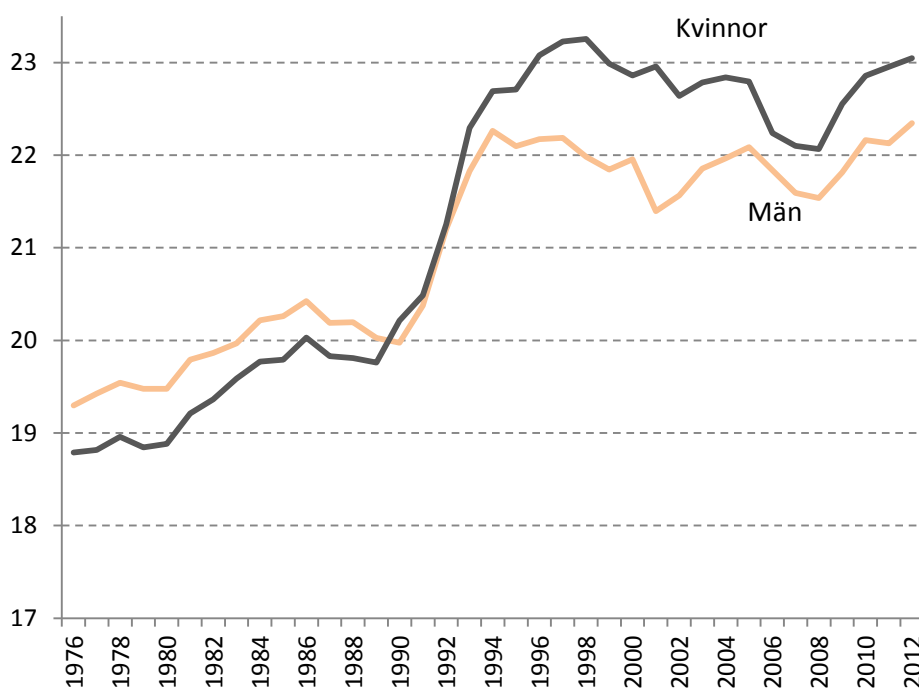
Utgångspunkten för beräkningen¹ är personer som vid 40 års ålder finns med i arbetskraften, som sysselsatta eller som arbetslösa. Vid den åldern är väl över 90 procent med i arbetskraften, kvinnor i bara obetydligt lägre utsträckning än män. Beräkningen sker med hjälp av statistik över arbetskraftsdeltagandet under beräkningsåret i successivt lägre åldrar än 40 år. Debutåldern är den ålder då människor debuterar i arbetslivet *om det givna årets förvärvsmönster i olika åldrar förblir konstant*. Beräkningstekniken är en variant på metoden som används för att beräkna återstående medellivslängd i befolkningsstatistiken och för att beräkna utträdesåldern. Här tillämpas metoden så att säga ”baklänges”. Det finns vissa problem. I befolkningsstatistiken är död ett irreversibelt tillstånd, medan personer från ett år till ett annat både kan gå in i och gå ur arbetskraften. Det är en starkt förenklad genomsnittsbild av etableringsprocessen som används. Studerande kan exempelvis tidvis arbeta heltid och tidvis vara utanför arbetskraften. Då är det knappt meningsfullt att tala om en debutålder ens i det enskilda fallet – det kan bli flera debuter.

Det bör dock påpekas att en person som blir arbetslös efter att tidigare ha förvärvsarbetat stannar kvar i arbetskraften. Mer paradoxalt är kanske att själva debuten kan ske genom arbetslöshet. För att klassas som arbetslös krävs för det första att man inte var sysselsatt under den referensvecka som SCB frågar om. Utöver detta ska man bl.a. ha sökt arbete under de senaste fyra veckorna (referensveckan och tre veckor bakåt) och kunnat arbeta referensveckan eller börja inom 14 dagar från referensveckans slut.²

Även en föräldraledig eller sjukskriven person (med bakomliggande anställning) är kvar i arbetskraften. Personer som på grund av sjukdom får förtidspension (från 2003 sjuk- eller aktivitetsersättning) lämnar däremot arbetskraften, men de har i de flesta fall vid någon tidigare tidpunkt debuterat i arbetslivet. Personer som på heltid förtidspensionerats (motsvarande) har därför adderats till arbetskraften. De betraktas som etablerade; det är bara det att de redan har trätt ut från arbetslivet. Justeringen är inte helt obetydlig. Debutåldern blir 0,3 à 0,4 år högre än om justeringen inte görs.

¹ För en närmare beskrivning av beräkningsmetoden se ”Hur länge arbetar vi i Sverige?”, Försäkringskassan Analyser 2007:6, och ”Arbetslivets längd” Pensionsmyndigheten 2011-10-10.

² Mer om ungdomsarbetslösheten, se SCB:s ”Ungdomsarbetslöshet – jämförbarhet i statistiken mellan ett antal europeiska länder”, SCB Bakgrundsfakta 2013:1.

Diagram 6. Debutåldern i arbetslivet för kvinnor och män

Källa: Bearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Beräkningarna av debutåldern baseras på samma slags data som använts av SCB för att beräkna *etableringsåldern*, ett mått som ofta citerats. En viktig skillnad i förhållande till de här gjorda debutåldersberäkningarna är att SCB använde andelen sysselsatta, inte andelen i arbetskraften. I arbetskraften ingår som nämnts även arbetslösa, och en kurva för sysselsättningen hamnar på en lägre nivå.

Etableringsåldern var 27 år under 2009, således betydligt högre än den här beräknade debutåldern (se ovan). SCB har ett strängt krav på att etablering ska anses ha skett, nämligen den ålder när 75 procent av befolkningen är sysselsatt. Etableringsåldern påverkas relativt kraftigt av konjunktursvängningar. Sysselsättningsgraden växer med stigande ålder och når i 35-40-årsåldern sin i stort sett högsta nivå. Där ligger den sedan kvar fram till 50-årsåldern (då den åter börjar minska till följd av ökande förtidspensioneringar, m.m.). Nivån 75 procent nås någonstans i intervallet 25-29 år. Redan då har emellertid kurvan börjat bli ganska flack. Detta betyder att en liten förskjutning i kurvans nivå, t.ex. vid en konjunkturförändring, kan leda till stora förändringar i den ålder då 75-procentskriteriet skär kurvan. Som ett extremt exempel kan nämnas att etableringsåldern för kvinnor under det sysselsättningsmässigt dåliga året 1997 var hela 31 år och att den sedan sjunkit till i 27 år. Etableringsåldern visar på det stora "utanförskap" som förekommer i ungdomsgrupperna. Från en annan synpunkt är dock kriteriet 75 procent högt valt. Inte i någon ålder når sysselsättningsgraden över 86-87 procent. Hade man satt etableringskravet så högt hade etableringsåldern faktiskt inte alls kunnat bestämmas. SCB:s beräkningar av *inträdesålder* har varit stabilare och gett lägre resultat. Där dras gränsen i stället vid 50 procents sysselsättningsgrad.

Sålunda försedda med mått på utträdes- och debutålder är vi stadda att mäta arbetslivets längd. För 2012 har utträdesåldern beräknats till 63,4 år och debutåldern till 22,7 år. Skillnaden är 40,7 år, vilket skulle vara ett mått på arbetslivets längd. Man måste vara försiktig om man t.ex. i pensionsammanhang vill säga något om hur långt ett "typiskt" arbetsliv är. Det är inte bara det att beräkningarna för utträdes- och

debutåldrarna var för sig innehåller osäkerhetsmoment. Frågan är också för vilken grupp personer beräkningen skall anses gälla. De som lämnar arbetslivet i dag började arbeta tidigare än ungdomarna gör nu, och har alltså haft ett längre arbetsliv. Hur länge ungdomarna kommer att arbeta är givetvis okänt. Vad beräkningen anger är arbetslivets längd i ett "fortvarighetstillstånd", där mönstren för både utträdet och inträdet förblir konstanta i ett långt framtidsperspektiv. Beräkningarna avser principiellt personer som är 15 år under beräkningsåret, och livet ut följer det genomsnittliga åldersmönster för in- och utträde som råder under det aktuella året. Det ska också påpekas att den mindre del av befolkningen som aldrig i någon signifikant omfattning etablerar sig på arbetsmarknaden inte ingår i skattningarna. Det genomsnittliga arbetslivet för befolkningen som helhet är därför något kortare. År 2010 var den genomsnittliga årsarbetstiden för de sysselsatta drygt 1 600 timmar. Arbetslivets längd kan således även uttryckas i timmar, det blir 65 000 timmar. Att beräkna hur långt arbetslivet *faktiskt* varit för generationer som avslutat sin förvärvsverksamma tid är en osäker hantering. De som år 2010 var 70 år gamla föddes 1940 och debuterade i många fall på arbetsmarknaden i senare halvan av 1950-talet, innan det fanns några arbetskraftsundersökningar. Och en del av dem har ännu inte slutat sitt arbetsliv.

Det finns flera undersökningar som kvantitativt visar att det förvärvsaktiva livet blivit kortare. Minskningen i livsarbetstid har mer än väl kompenseras av att varje generation har åstadkommit ett större produktionsvärde per arbetad timme än föregående generationer. Detta är en följd av stigande produktivitet, i sin tur resultat av förbättrad utbildning, teknisk utveckling m.m. I Socialförsäkringsboken från dåvarande Riksförsäkringsverket 2000 formulerades det så här: "varje generation har vid 50 års ålder åstadkommit ett nästan lika stort produktionsvärde som den 15 år äldre generationen gjorde under hela sitt förvärvsverksamma liv." Ekonomins tillväxtpotential har till en del tagits ut i ökad fritid – men bara till en mindre del.

De generationer som är födda i mitten av 1940-talet och senare kommer kanske att fortsätta att åstadkomma ett mindre antal livsarbetstimmar i förvärvsarbete än vad äldre generationer gjort. De som är födda på 1960-talet kommer troligen att arbeta mindre än 40-talisterna. Den förlängda genomsnittliga utbildningstiden är en viktig orsak. 60-talisterna har redan vid 35 års ålder tappat ca 2 arbetsår i förhållande till 40-talisterna. De skulle naturligtvis kunna återställa balansen genom att höja sin faktiska genomsnittliga utträdesålder med 2 år. Det reformerade allmänna pensionssystemet har konstruerats så, att de ekonomiska incitamenten för att arbeta längre är starkare än i det gamla folkpensions- och ATP-systemet. Samtidigt har emellertid avgångarna ur arbetskraften före 65 års ålder hittills skett i former – främst förtidspensionering av hälsoskäl – som inte har påtagligt reducerat ålderspensionen som inte gör det i det nya ålderspensionssystemet heller. Det är inte säkert att en höjning av den faktiska utträdesåldern med så mycket som 2 år sker spontant. Det återstår dock att se om Pensionsåldersutredningens förslag, om de blir verklighet, kan påverka detta.